

AB

39 $\frac{25}{i,21}$

~~ausg 00 11/12~~

G. r. 255

Do 60

Theol.
M. x. 94

V̄ADE MECUM
SODALIS.

Sive,

CARDINALIS
IOANNIS BONA
MANUDUCTIO

AD

COELUM,

Libellus aureus,

DD. SODA-
LIBUS CONGRE-
gationis Major. Fuld.

B. MARIAE Virg.

Annuntiatae

IN

XENIUM RECUSUS

ANNO M. DC. LXXXI.

FULDÆ, Typis MARIAE URSULÆ
BLOSIN, Viduæ

Handwritten scribbles at the top of the page.

MANUSCRIPTIO

LIBRIS CONGRU
in
ANNO M. DC. LXXI

Handwritten number 1757

✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽
✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽✽

AD MODVM REVE-

RENDO, PRÆNOBILI, &

GRATIOSO DOMINO,

D. ADALBERTO

à SCHLEIFFRAS,

Inclytæ Ecclesiæ Fulden-
fis Capitulari, in Monte S.

Michaëlis Præposito, Venerab.

Conventûs ad S Bonifa-

cium Superiori, &c.

Congregationis Major. B. M. V.

p. t. Præfecto.

EN Manu ductio tota
Bona, semper Bona:
nata unius Bona mente,
sed omnium communi Bo-
no! Libellus est suo titulo
dignissimus, paucis multa &
utilissima complectens; quæ

A 2

quis-

DEDICATORIA.

quisquis sequitur Sodalium,
vitâ & moribus; promitto,
non deviabit à termino, quò
manuducit.

○ Adest hic modò Tuas ad
Ædes, GRATIOSE DOMI-
NE, succinctus ad Cœlum
viator: alibi jam pervagatus,
FULDÆ adhuc peregrinus.
Sperat rogatque, Salvum
conductum, redanimatio-
nem Spirituum, commen-
dationem: quò possit faci-
lius feliciusque, sub poten-
tibus auspiciis Præpositi in
Monte S. Michaëlis, con-
scendere cum suis copiis,
quas ducit (non per pedes,
ut vulgò ajunt, Apostolo-
rum, sed per pedes & manus
recte

DEDICATORIA.

rectè currentium & rectè
operantium Sodalium Ma-
rianorum, quibus nunc in
munere Præfecti dignissimè
præes, & præis cordatissimè
ad ipsū Archangelorū Prin-
cipem; hic enim est, quem
vocat Ecclesia Præpositum
Paradisi, sive Præpositum in
monte DEI, cui tradidit DEVS
animas Sanctorum, ut perdu-
cat eas in Paradisum exulta-
tionis, quæ videlicet ad ejus
portas manuduci se siverint.

Interim, si Tuo sub Te-
cto, Protectione Gratosâ, à
Tuâ singulari & innatâ Mo-
destiâ, Mansuetudine, Pie-
tate præsertim in Divam Ma-
trem, inflammatissimo deni-

DEDICATORIA.

que studio, alios, præsertim
subditos, tum antecedendi
tum comitandi in viâ ad
Cœlum, gratus hospes deti-
neatur; detinebitur non in-
vitus, nec nostrâ invidiâ: non
hospitetur ad modicum, sed
diu hospitetur: non perno-
ctet, sed perennet: sit illi be-
nè & quàm optumè: frua-
tur Tuâ liberalitate, & Tibi
Tuisque Serviat, donec ad
Patriam prælatâ face intro-
ducat.

Ita vovent, ut debent,

Tuæ A. R. Prænob. &

Grat. Dominat.

Addictissimi

Sodales B. M. V.

Annunt. Fuld.

P R Æ.

PRÆFATIO AUTHORIS

AD
LECTOREM.

Dvo sunt, qua in vestibulo huius
mei libelli me tecum præfari
oportet, Lector benevole. Nam pri-
mitios vereor, ne me aliqui impu-
dentia, & temeritatis accusent.
Quomodò enim, inquierent, ad cælum
homines manuducere præsumis, ipse
prorsus terra affixus? Aut quâ fidu-
ciâ describere virtutem aggredieris,
cui præstanda idoneus non es? Dein-
de, quid novi hâc tuâ nobis lucubra-
tione profers? Rem antiquam, ab in-
numeris penè Scriptoribus doctè &
elegantè pertractatam, fastidiosâ &
rudi repetitione recantas: opésque
alienas, tanquam tuas, superbo men-
dacio ostentas.

Ha sunt voces, quibus convellere

P R A E F A T I O.

studium meum nonnulli forsitan conabuntur. Sed primum me excusabit prudentis illius dicto ; quia

*— fungor vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exors
ipsa secandi ;*

Et, ut alterius sapientis verba usurpem : Non sum tam improbus, ut curationes æger obeam, sed tanquam in eodem valetudinario jaceam, de communi malo tecum colloquor ; remedia communico. Sic itaque me audi, tanquam mecum loquar : in secretum te meum admitto. Discipulum discipulum, et me ipsum erudientem, non docentem magistrum, hinc me profiteor, nam mutuò ista fiunt ; et dum docent homines, discunt.

Quod autem secundo loco objectum est, non aliter diluere possum, quam ingenuè fatendo, pauca hinc de meo, pleraque aliena esse. Congessi huc plurima, vel quæ propriâ didici experien-

riam.

P R A E F A T I O .

scientiâ, vel qua mihi profutura intellexi, dum sanctorum Patrum, & veterum Philosophorum scripta percurrerem. Sed, apum more, varia libamenta in unum saporem confudi, quaedam admiscens propriis Auctorum verbis quaedam meo stylo: quem facilem esse volui & sine fuce; quia facere hîc doceo, non dicere. Habes hîc igitur omnium moralium institutionum, quas ad bene beateq; vivendum Sancti Patres tradiderunt, compendium quoddam, & breviarium: habes Seneca, Epicteti, Antonini, aliorumque Sapientum, placita meliora. Placuit autem salutare admonitiones, quas efficaces esse in meis malis expertus sum, omisâ locorum citatione, è quibus eruuntur, breviter indicare: remedia enim hac animæ sunt, non ingenij lenocinia: nec delectare hîs intendo sed prodesse. Non querit ager, quis potionem miserit; vel unde pharmaca accepta

A 5

fuit,

P R A E F A T I O .

sint, dummodo sanent. Multa omisi,
quæ dicere poteram; multa quæ sub-
tiliùs explicare. Magis enim prodest
paucæ præcepta sapientiæ tenere, quæ
in promptu semper esse usitæ sint, quàm
multa discere & illa ad manum non
habere. Multum didicit, qui scit
quantum salutis satis est. Faxit Deus,
ut hic meus qualiscunque labor om-
nibus plurimum proffit; sed mihi præ-
cipuè, ne dicta mea factis deficienti-
bus erubescant.

MA.

os: (1): 30

MANUDUCTIO
AD COELUM,
Medullam continens San-
ctorum Patrum, & veterum
Philosophorum.

CAPUT I.

*De fine ultimo hominis. Quam
malum sit, ab eo deflectere. Qui-
bus medijs & quo ordine ad ipsum
perveniatur.*

I. **A**D Cœlum te manuducere
propositum mihi est, qui-
cumque hæc legis; ad illud, sci-
licet, bonum, quo obtento ni-
hil possis ulterius desiderare. Hic
est scopus, hæc meta, ad quam
omnium vota naturali propensio-
ne suspirant. Omnes beati esse vo-
lunt. Sed ob culpam primi paren-
tis plerique obcæcati, relicto ve-
ro, & summo bono, ad falsa & fu-

cata quærenda se inutiliter applicaverunt. Et hi quidem, summum bonum existimantes, nullâ re indigere, divitiis hoc nomen imponunt. Alii, summum bonum in summâ potentiâ constituentes vel regnare ipsi volunt, vel regnantibus adhærere. Quidam verd usque ad sordida descendentes, felicissimum putant, voluptatibus diffuere. Tanta apud istos beatitudinis vilitas est. Sic laborantes sine fructu, ac veluti errantes in labyrintho, quò velocius ad bonum properant, eò longius abscedunt: ideo infelices, quia suam non agnoscunt infelicitatem.

2. Hæc res est, quæ magnis te malis involvit, miserabilis homo, quòd beatè quidem vivere, & beatè mori desideras; sed ad videndum, quid sit beatitudo, & quomodo ad eam perveniatur, stultus & cæcus es, devio errore per varios

anfra-

Cap. I. De fine ultimo hominis. ¶

anfractus incedens Quicquid agis,
contra te est. Non enim respi-
cis illud bonum immensum, in
quo sistere debet voluntas tua; sed
vagaris sine proposito, instar for-
nicarum per arbusta repentium,
quæ in summum cacumen, deinde
in imum inanes agentur. **DEVS**
omnium conditor è nihilo te crea-
vit, ut ipsum solum ames; ipsi soli
servias totâ mente, toto affectu.
Sicut necessarium est illum esse, ita
& esse ultimum finem. Seridè co-
gita, quantam tuæ vitæ partem
illi tribuas, cui te totum impende-
re debes. Errant studia & consilia
tua, si ad ipsum non diriguntur. Si-
cut finis viæ tuæ locus est, quò
tendis, quo cùm perveneris, qui-
escas: sic finis vitæ tuæ **DEVS** est,
ad quem referre debes quicquid
cogitas, quicquid loqueris, quic-
quid agis, donec ipso obtento om-
nia vota compleantur. Ad æter-

4 *Manuduct. ad Caelum,*

num ducit interitum, quicquid ab ultimo fine abducit.

3. Quemadmodum in navigatione subducto navigio si aequatum exieris, obiter in littore aut cochleam colliges, aut bulbum; animo autem in navim semper intento sollicitus eris, ne gubernator vocet; ac tunc relictis omnibus ad navim properabis: sic tibi in vita agendum est. Mente semper in DEVM fixâ, ita rebus externis utere, ut cordi minimè inhaereant, nec te à proposito fine dimoveant. Serviant illæ tibi, ut tu servias DEO. Alioquin à divinâ deficiens unitate, in plura non necessaria dispergeris; totque colis idola, quot sunt creaturæ, quas inordinato affectu prosequeris. Hi sunt Dii tui, quibus non bovem, non hircum, sed te ipsum, tuamque salutem turpi sacrilegio immolas. Non patitur lex amoris quidpiam
CUM

Cap. 1. De fine ultimo hominis. 5

cum DEO amari, nisi in DEO & propter DEUM. Summa perditio est, à summo bono deflectere, & converti ad creaturas.

4. Quid trepidas, viamque tibi ad beatitudinem difficilem fingis? Tu te ipsum facere beatum potes, eo vires suppeditante, qui principium tuum, & finis est. A te autem debes exire, ut ad eum pervenias. Eò vicinior illi fies, quò à te ipso remotior fueris.

5. Proponendum est itaque primò, quid appetas, quò properes: tum, via circumspicienda, quà summum illud bonum adipiscaris, intellecturus in ipso itinere, quantum quotidie proficias. Perlustra sedulò, qualis debeas esse, dum alius fieri potes. Serò fraudem agnosces, cum vitare nequibis. Disce terrena despiciere, & ab his spontè discede, quæ diù tecum esse non possunt. Omnia relinque,
ante-

antequam relinquaris ; ut cum venerit mors , nihil in te reperiat, quod possit abolere. Curam autem præcipuam animæ impende , ut quæ excellentiâ prior est , non sit cultu posterior. *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur , anima verò suæ detrimentum patiatur ? Nullum est lucrum, ubi salutis est damnum.*

CAPUT II.

Cupienti bene vivere, morum instructor eligendus est. Qualis hic esse debeat. Officia discipuli.

Nihil magis necessarium incipienti servire D E O, quàm ut se regi, & institui ab optimo præceptore sinat. Quis enim iter ignotum sine duce aggrediatur ? Quis difficillimam artem ediscat sine magistro ? Paucos numerabis, qui sine ullius adiutorio ad virtutem exierint. *Quid universim fie-*

Cap. II. De morum instructore. 7

ri oporteat, & mandari absentibus potest, & posteris scribi. Quando autem, & quemadmodum quidpiam fieri debeat, ex longinquo nemo suadebit: cū rebus ipsis deliberandum est. Paulus futurus Doctor gentium, postquam conversus à Christo fuit, missus est ad Ananiam, ut ab eo diceret viam vitæ. Durum & laboriosum negotium aggressus es, malignitatem naturæ vincere, cum spiritualibus nequitias colluctari, & ad virtutem te ipsum perducere, inter tot obstantia & impedientia. Quare aliquem invocare oportet, qui manum porrigat adjutricem, qui ostendat pericula, insidias detegat, & anticipati pugnâ instruat ad victoriam. Sed dicis mihi, Quem invocabo? Virum fidelem & sapientem, qui velit, & possit tibi prodesse: cujus reverearis occursum, non reformides: qui non castiget erran-

errantem, sed emendet: cuius vita plus oculis, quam auribus probe-
tur. Malè imperat, qui præcipit,
& non facit.

2. Eum elige adiutorem, qui ne-
mini aduletur, qui tale aliquid ha-
beat in vitâ, quale argentarius in
pecuniâ; qui possit dicere; Affer
quamvis drachmam, ego eam dis-
cernam; affer quamvis affectio-
nem, ego eam dijudicabo: qui tan-
quam probatus medicus, internas
ægritudines dignoscat, qui apta
præscribat remedia ad omnes ani-
mi morbos depellendos: qui ab
omni vitioso affectu immunis, lu-
cro duntaxat spiritali intentus
sit: qui in spiritu lenitatis erran-
tem doceat & alliciat: qui omnes
diaboli versutias & stratagemata
detegere, & elidere didicerit: cui
denique non erubescas omnia ma-
la tua pandere, omnia pectoris pe-
nctralia referre. Pars magna fe-
li-

Cap. II. De morum instructore. 9

licitatis tuæ erit, talem posse reperire.

3. Cum eo libenter sermonem habeas; quicquid pravae propensionis, quicquid morbosæ qualitatis in te est, quicquid delinquis, quicquid etiam boni facis, quicquid cœlitus immissum tibi existimas, prudenti ejus discussioni committe. Sæpe illum deprecare, ut, si quem tibi notaverit turbulentum inhæerere affectum, indicare ne gravetur, idque frequenter faciat, nec redarguendi verecundiâ impeditus vitia tua dissimulet. Quod si negaverit, se aliquid in te deprehendere censurâ dignum, ne te protinus credas inculpabilem evasisse. Tacet enim aut timens odium tuum, aut desperans emendationem. Tunc verò urge, & insta vehementiùs, & factis ostende, quantum proficere cupias. Inter tot mala aliquid est, velle sanari.

4. Hæc

4. Hæc sunt docentis & discen-
 tis mutua officia ; ut ille prodesse
 velit, hic proficere. Quidam in-
 nixi prudentiæ suæ, alterius sequi
 ducatum detrectant. Hæc omnia,
 inquirunt, quæ tu doces, jam scio.
 Quid prodest aperta monstrare?
 Plurimum. Interdum enim scis, &
 non attendis. Non docet admoni-
 tio, sed excitat memoriam, nec
 patitur elabi. Alios retrahit ma-
 lus pudor, vitium puerile, & viro
 indignum. Alii, quasi phrenetici,
 pertinaci silentio mala in se pre-
 munt, & Medico curationi intento
 indignantur. Suadet nimirum hanc
 noxiam taciturnitatem tartareus
 hostis, sperans perniciem afferre,
 quamdiù latet. Et corporis qui-
 dem ulcera, tametsi pudibunda,
 omnium oculis exponere, ut cu-
 rentur, non erubescis, animæ ve-
 rò carcinomata studiosè tegis, ac
 si ea celare tollere sit, cum vix ta-

men

non fieri possit, quin vel te repugnante ipsa se prodant. Qui vulnus tegit, nunquam sanabitur.

5. Nunquid Medicus injuriam tibi facit, si tuum tibi morbum demonstrat, si periclitanti dicit: Malè habes, febricitas: hodie tibi abstinendum à cibo est, hodie aqua potanda? Imo pro beneficio laudatur, gratiæ ei aguntur, & referuntur. Si quis autem dixerit; Appetitiones tuæ æstuant, optiones vanæ sunt, affectus immoderati; protinus exclamas: O facinus ferro & sanguine vindicandum! ô contumeliam nullo modo ferendam! Infelix! Quid tibi damni aut mali infert tuæ salutis studiosus monitor, & instructor? Id, scilicet, quod speculum deformi. Te talem tibi ostendit, qualis es. Corrige ergò quod ille arguit; compone mores, abluere sordes. Facile potes, si volueris, omnium

te

te ocalis irreprehensibilem exhibere.

CAPUT III.

De purgatione à peccatis. Exuendus erga illa affectus, & vitia extirpanda. Nullum efficacius vitiorum remedium, quam mortis, & aternitatis consideratio.

1. **A**B ultimo fine deviat homo, cum peccatum committit, quod est omnium malorum causa. Ab hoc semine nascitur, quicquid cruciat: hoc veneno totus Orbis inficitur. Latet illud, dum fit; sed cum patratum fuerit, tunc intelliges, quam malum sit. Evêre, qui mortuorum corpora vivis jungerent, ut fœtore torquerentur. Similis est in peccantes animadversio: alligatum est eis supplicium; non inveniunt quò evadant. Nisi aliquid patiaris, ne malum facias; plurimum patieris, quia fecisti.

Viz

Vix concipitur prava actio, & jam puerpera est suæ poenæ. Inde nata mors est, hinc succensa gehenna. Ab omnibus itaque flagitiis expianda conscientia, dolore, confessione, & satisfactione. Nec graviora dumtaxat evitanda, sed minima quæque & leviora; quæ tamen mortem non afferant, vires tamē sensim dissolvunt, & ad mortiferam labem disponunt. Quid autem interest ad naufragium, utrum navis uno fluctu operiatur; an guttatim subrepens aqua, & per incuriam spreta, ipsam impleat & submergat? Tantò majorem maculam ista inferunt moribus, quanto facilius poterant evitari. Quò hostis debilior est, eò gravior tibi ignominia erit, si ab illo vincaris.

2. Nunquam virtutes animo inferere poteris, nisi exuas omnem affectum erga peccata, quantumvis minima; ne corpore in deser-

to,

to, animo sis in Ægypto. Malè tē-
 cum agitur, si post dimissam inju-
 riam, post relictos turpes amores,
 adhuc malignis colloctionibus
 præstas auditum, adhuc terrenâ
 specie delectaris. Vitia autem &
 pravi habitus, qui deletâ culpâ in
 te remanent, tanquam pessima
 peccati soboles, radicitus extir-
 pari debent. Si solos ramos præ-
 cideris, servata radix emerget, &
 novi ex ea succrescent ramusculi
 iniquitatis. Dicis, te velle vitia ex-
 scindere. Falsum est: non enim
 claudis vitis ostium. Dicis, te of-
 fendi turpitudine vitæ tuæ. Hoc
 credo: quis enim non offenditur?
 Homines mali vitia sua oderunt
 simul & amant, atque etiam, dum
 perpetrant, detestantur. Quid
 prodest verbis mala rejicere, fa-
 ctis amplecti? Nemo est tam pro-
 fligatæ conscientiæ, cui aliquan-
 do vitia sua nauseam non faciant;
 sed

sed citò cum illis in gratiam redeunt. Qui autem verè conversus ad DEVM est, ponit securim ad radicem, & ipsas minutissimas vitiorum fibras eradicat. Tum memot fragilitatis suæ omnes peccandi occasiones studiosissimè vitat; & ad quodlibet malæ rei objectum timore concussus resilit, & exhortescit.

3. Quid frustra tergiversaris, & præcipienti DEO vitiorum exterminationem, opponis naturæ infirmitatem? Hæc est, nimirum, humana perversitas, laborem sibi fingere in præcepto. Sed si volueris vires tuas experiri, videbis multò plura te posse, quàm putabas. Non quia difficilis est lucta, non audes; sed quia non audes, difficilis illa videtur. Multa prius terrori habita, usus vertit in risum. Incipe, nec te ipsum contemnas. Non deserit DEVS milites suos.

B

virium

virium habebis , quantum volueris.

4. Omnia vitia facilè vinces, si omnem tibi diem supremum illuxisse credideris. Quid est quod te alligat terræ? Quia nunquam cogitas , citò ab ea exeundum esse. Transeunt quotidie præter oculos tuos elata cadavera , quæ mortalitatis oblitum respicere cogunt ad mortem. Tu autem in mediâ strage morientium, nihil minùs quàm mortem cogitas: & cum nihil frequentius videas, nihil citius obliuisceris. Veniet tamen qui te rapiat dies. Tunc in tenebris te vixisse cognosces, cum lucem aspexeris. Produc, si potes, ex tot elapsis annis vel unicum diem , integræ virtutis testem, qui non fuerit aliquâ labe pollutus. Defloruit rudior ætas inter talos & nuces, inter ineptias & libidines adolescentia, inter scelera & flagitia præ-

præceps juventus. Post omnes annos, qui à cunis ad canos defluxerunt, nihil jam superest nisi dolor, & pravi fructus iniquitatis. Heu, quales te apprehendent angustiae, cum præterita pudori erunt, formidini futura! Quid tunc proderunt divitiae, tot partæ sudoribus, tot curis quæsitæ? Quid carnis delitiæ, & probrosæ voluptates? quid inania dignitatum nomina? quid purpura? quid coronæ? O si daretur telam de novo exordiri, quàm meliori textu omnia conciunares? sed intempestiva, illo fatali momento, hæc vota erunt. Si vis tempore uti, nunc incipe: & ea desere, quæ tunc velles deseruisse. Momentaneis renuncia, ut æterna consequaris.

5. Quære, si lubet, ex morituro, de antea actâ vitâ quid sentiat? vix unum reperies, qui non longè

diversam proferat de opibus, dignitatibus, mundique vanitatibus sententiam, quàm vivens habuerit. Tunc res omnes æquiori lance pensantur, suisque momentis æstimantur. Et illis quidem sera nimis sapientia est: Tibi verò plurimum proderit, si ex alieno errore tuum corrigere didiceris. Potes nunc tutò navigare: quid expectas tempestatem? Sera, dum mergeris, cautio est; sera prudentia, cum jam peristi. Quid in senectutem sana differs consilia; & inde vitam vis inchoare, quò pauci perduxerunt? Stultitia magna est, tunc vivere incipere, cum desinendum est.

6. Quò te projicis, incautus homo? si credis, & sic vivis? umbræ transitus est tempus tuum, punctum, vita tua, & si quid minus puncto esse potest. Vix natus, desinis esse. Et huic momento æternitatem postponis, quæ finem non

ha-

habet? ô cæcitatem! Corpori perituro non cessas, quæ ad ipsam pertinent, comparare, & non est finis acquisitionis tuæ: animæ verò, quæ nunquam moritur, nulla provides bona in futurum, ac si tua non foret? languet corpus; omne discrimen subire paratus es, ut faretur: languet anima? & negligis, & non sentis? Quando dictum est tibi: Naviga, ne moriaris, & distulisti? Sume amarissimum pharmacum; & recusasti? **LEVIA DEVS** jubet, ut vivas in æternum: & non vis obedire? Ah! desine tandem insanire; & à vitiis emergens, sic forma quotidie animum, tanquam ad extremum ventum sit. Vera philosophia hæc est, quàm maxime fieri potest, hanc animam è corpore educere, & separare.

7. Hoc sit negotium tuum, hoc otium: hic labor, hæc quies, subducere te tempori, & immergere

B ;

æter-

æternitati. Æternitas est duratio
 semper præsens, nunquam sine su-
 spirio, & horrore nominanda: Se-
 ria ejus cogitatio mundi delitiis
 miscet absynthia, lethaliq̄ue mœ-
 rore attonitos homines, ac veluti
 sideratos, dejicit. Hæc animam
 rebellem domat, & curis inanibus
 indormiscentem excitat ad virtu-
 tem: hæc famem & sitim condit:
 hæc omnem laborem facilem, ju-
 cundum omnem dolorem omnem
 pœnam suavem, & brevem esse
 persuadet. Impleantur numeris in-
 gentia cœli spatia, quacunque in
 immensum protenduntur. Hi ta-
 men numeri innumerabiles nec
 initium quidem æternitatis suna.
 Nondum pervenerunt ad despera-
 tissimæ æternitatis initium infeli-
 cissimi mortales, qui perpetuo
 inferni incendio cruciantur. Ad
 hanc considerationem si non hor-
 rescis,

nescis, si vitam serio non emendas,
quovis saxo durior es.

CAPUT IV.

De Gula. Ejus mala, & remedia. Quae sint indicia de victa gula?

1. **P**rimum tibi certamen adversus gulæ vitium incundum est, quæ pabulum cæteris subministrat. Morti corporis & animæ nos gula iniciavit. Primi enim parentes nostri, pomi interdicti esu omnes homines, antequam gignerent, peremerunt. Nunc eadem animarum hostes utuntur; ut enervato omni vigore nos proterant, & conculcent. Hinc stupor, languor, & tædium: hinc scurrilitas, loquacitas, dissolutio: hinc immunditia, rixæ, contentiones: hinc mentis hebetudo, destructio omnium virtutum. Hinc rei familiaris profusio: hinc egestas: hinc longa morborum series, & ipsa deni-

denique mors, graviori ciborum
 sarcinâ accelerata. Pauci sunt infir-
 mi, quos gula ad ægritudinem non
 adegerit. Nam si noxiis humori-
 bus, ex nimio cibo, & potu conge-
 stis, careat corpus, tentari quidem
 à morbo, sed non subigi posset.
Plures occidit gula, quàm gladius.

2. Ovilissimam ventris servitu-
 rem! ô inexplebilem cupiditatem!
 Modicum tibi corpus natura præ-
 buit; vincis tamen vastissimorum
 & edacissimorum animalium avi-
 ditatem. Taurus paucorum jugs-
 rum pascuis impletur; tibi angu-
 stus est orbis; non sufficit ventri-
 tuo, quicquid volat in aëre, quic-
 quid natat in undis, quicquid later
 in sylvis. Aspice potentum culi-
 nas & concursantes inter tot ignes
 coquos: vide stragem animalium,
 & natantia vino penuria: vix
 credes unam esse domum, cui tot
 Consulium, & Regnorum vina pro-
 mun.

muntur; cui mensæ tanto tumultu
apparantur. Non præcipio, ut sub-
trahas ventri alimenta. Quoti-
diano indiget cibo. Verùm latet
hîc dolus, & subtilissimus concu-
piscentiæ laqueus; quo sæpè ani-
ma irretitur, obtentu necessitatis,
negotium obrumbrans voluptatis.
Vis scire, quàm parvo fames ex-
tinguatur? Te ipsum numera, me-
tire corpus, stomachum consule.
Scies, non esse necessarium, quod
mensuram excedit. Naturæ pauca
sufficiunt, luxuriæ nihil.

3. Fames non est ambitiosa;
contenta desinere, quo desinat,
non quarit. Elapso momentaneo
palati iudicio, non suavius sapit
pretiosum, quàm vile. Utrùm
panis plebejus sit, an filiginis:
utrùm aqua ex proximo amne ex-
cepta, an multâ nive refrigerata,
nihil pertinet ad naturam. Hoc
unum illa jubet, sedari famem, sitim
extin-

extingui. Pisces è supero inferò-
 que mari, à fluvijs, & lacubus, evo-
 cati, detractæ è cœlo aves, ereptæ è
 silvis feræ, diversa vini genera, &
 omnia Apicii condimenta, infelicis
 luxuriæ tormenta sunt. Epicurus
 sobrium victum voluptatis gratiâ
 commendat: nihil est enim tam
 lautum, quod nausea non reddat
 insipidum; nihil tam insuave, quod
 delicatum non faciat fames. Vis
 omnem cibi, & potûs superfluam
 curam abijcere? exitum specta. Ci-
 tõ morieris, & corpus istud, tantâ
 epularum varietate nutritum, fœ-
 dis vermibus pabulum erit. Consi-
 dera, qualiconvivio te escam præ-
 paras; & sic carnem nutri, ne men-
 tem opprimas. Cibo utere, qui nec
 patrimonio gravis, nec valetudini.
 Magna pars libertatis est, bene mo-
 ratus venter, & patiens contume-
 liæ. Multa quàm supervacua essent
 non intelleximus, nisi cùm deesse
 cœperunt.

4. Non est autem quòd te laudes, si contempseris superflua. Tunc laudabilis eris, cum contempseris necessaria : cum tibi persuaseris, sordidum panem ad victum , modicum vinum & debile ad potum, satis esse : cum didiceris , herbas non tantum pecori , sed homini quoque nasci. Tunc te admirabor, cum solam necessitatem, ac virium reparationem, Deique gloriam, in cibo sumendo spectabis : cum lautiores, epulas, & magnatum convivia contempseris : cum invitus ad mensam accedes, sicque alimenta sumes, quemadmodum pharmacum ægroti : cum voluptatem gustus, quia tolli non potest, compefcere, & moderari studueris : cum tibi molestum fuerit, quidpiam delicatius, valetudine exigente, accipere : cum verâ denique mentis, & corporis puritate imbutus fueris. Non enim in corporis attenuatio-

ne probatio abstinentiæ sita est ;
sed in perfectione castitatis.

C A P U T V.

*De Luxuria. Quàm turpes sit
hoc vitium. Quàm facilis in id
lapsus, & quomodo evitandus. Vo-
luptas animi sectanda, qua solida
est.*

1. **N**ullum vitium isto turpius :
nullum, de quo magis eru-
bescamus. Vel nudum ipsius no-
men non carere ignominiâ edixit
Apostolus , præcipiens , ut quæ
hujusmodi sunt, nec nominentur
in nobis. Hinc ille pudor, quo so-
lent ingenui ac probi homines af-
fici, si semel admissum aliquod im-
munditiæ peccatum aliis innotuis-
se suspicentur. Hinc lubricos ado-
lescentiæ errores quidam in secre-
tissimo pœnitentiæ tribunali mini-
stro Christi abscondunt, æterna po-
tius tormenta, cum æterno dede-
core,

core, subire post mortem eligentes, quam imaginariam hujus vitiū infamiam in hac vitâ. Huic autem limo infixus vix emergit. Conclamata est ejus salus, quem hæc læs infecit. Quid enim possunt ad hoc humanæ vires? Nemo potest esse continens, nisi Deus det.

2. Primum itaque hujus morbi remedium, fervens ad DEVM oratio est, ut ipse te sanet & præservet, qui solus potest. Tum impuris cogitationibus resistere in ipso accessu oportet, eâ celeritate, quâ ignitum carbonem excutis à vestimento. Væ tibi, si te semel demiseris ad aliquid quantumvis minimum in hoc genere deliberandum. Proxima deditio est arx, cujus gubernator incipit cum hoste miscere colloquia. Omnis item præcidenda pravitatis occasio ab otio, à gulâ, ab omni specie impurâ, à malorum convictu & societate:

nec quidquam in hac luctâ negligendum, Sunt etiam in justis quædam hujus vitii reliquix, omnino extirpandæ: est latens quidam serpentis sibilus: sunt quædam affectiunculæ; quæ tametsi malæ non sint, sunt tamen principia peccatis præludentia, quibus sensim sine sensu fascinata mens, nisi statim abrumpas, adhærebit. Nunquam magnus eris, si hæc minima spreveris. Magna à parvis initiū sumunt.

3. Ante omnia cavendum, ne te nimia tui fiducia decipiat. Quisquis non timuit, jam lapsus est. Quot, & quales viri post confessiones, & victorias; post signa & magnalia, incauto fœminæ aspectu, corruerunt? Non affero hîc Samsonis, Davidis & Salomonis, toties decantata exempla. Sunt alia recentiora, & quotidiana. Et ut desint aliena, habes tu ipse in te, unde erubescas, unde discas,
 non

non altum sapere, sed timere. Sed hæc est semper humanæ perviciæ incredulitas, ut nunquam credat alios cecidisse, nisi & se viderit interire. Facta est mulier à DEO adiutrix viri ; sed dolo serpentis, personam sumpsit hostilem. Nihil in illa, nisi quod feriat, quod urat, quod interficiat. Nulla est hyæna, nullus basiliscus, qui cum illius voce & oculis conferri possit. Ah! fuge ejus aspectum ; fuge colloquium, quicumque tuam optas salutem. Suum morem illa retinet, semper hominem expellit è paradiso.

4. Familiare hîc est, multas prætexere excusationes necessitatis, consuetudinis, puræ intentionis : sed latitant sub specie boni ingentia mala. Indè enim profiliunt nocituræ libertates, incauta colloquia, gestus leviores, modestiæ neglectus, crebra munuscula, & quædam hilaritudines, quibus

bus paulatim deponitur pudor, & tota demum exiit verecundia. Crescunt hæc per intervalla, & qui rubore suffusus, ad sola mulierum vestigia horrescebat, jam vultu constanti lascivientes oculos nudatumque pectus intuetur; & blando intus operante veneno, prius damna patitur, quam periculum senserit. Sic paulatim rationis oculus caligare incipit, postea obcæcatur. Sic anima cœlo nata affigitur humi, immemor Dei, immemor sui; donec flamma concupiscentiæ semper duraturo incendio absorbeatur. O miseri, quorum fœdæ, & momentaneæ voluptates tam luctuoso exitu terminantur! omnes puto Sardonicis herbis saturos esse; moriuntur, & rident.

5. Quid quæris, stultus homo, inops proprii consilii, alieni defector? Voluptates Deus, cœlo æternas

repositas

reposuit. Vis hujus sæculi fallaces,
& excludi æternis? Ubi ratio, ubi
prudentiâ? Cœlum intueri, &
omnes ejus beatissimos cives, Olim
panem cum cinere, potum cum
feru miscebant. Vidisses eos in
Mundo angustiis undique oppres-
sos, sordibus obscuratos, semper
lacrymis madidos, semper vigiles
in oratione, extra omnem mundi
lætitiâ positos. Viam sibi ad cœ-
lum equuleis, gladiis, & crucibus
fecerunt. Respice infernum, & de-
speratam damnatorum turbam,
ignibus, tenebrisque perpetuis se-
pultam. Hi falsa Mundi gaudia,
carnisque delicias & luxum olim
amplexi, nunc serò cognoscunt,
quantum sibi nocuerint volupta-
res. Hæc sedulò contemplare, &
si credis, exhorresce. Momenta-
neum est, quod delectat, æternum
quod cruciat.

6. Quod si etiam in hac vitâ

C 3

placet

placet voluptas ; cur non magis solida, vera, impolluta, immutabilis, quæ ex animo benè composito venit ? Carnis voluptas mollis est, caduca, fucata, timens publicari. Ejus statio fornices, popinæ, & loca censorem metuentia. Si foris nitet, introrsus misera est. Cùm incipit, tum extinguitur, & in ipso sui usu perit. Voluptas verò animi tranquilla, excelsa, invicta, semper secura & stabilis, nec satietatem habet, nec pœnitentiam. Nullus eam pudor comitatur, nullus sequitur mœror. Hac si frui desideras, omnes carnis illecebræ vincendæ sunt. Vera enim voluptas est, omnem contemnere voluptatem.

CAPUT VI.

De Avaritia. Malitia ejus perstringitur. Collatio pauperis, & divitis. Opium fallacia, & vanitas.

I. Hac

1. **H**Æc est Avaritiæ pessima
fraus, quam prænotcere de-
bes, ne decipiaris: occultat se; nec
ullum reperies, qui se avarum con-
fiteatur. Ille divitias congregat,
ut sibi & liberis prospiciat: hic,
ut pauperum indigentia consulat:
alius, ut redimat piis operibus pec-
cata sua. Sed congestum aurum
nemo istorum erogat: imò novâ
semper quæruntur, quæ addantur
acervo; & dum quærendo teritur
tempus, elabitur vita, cui opes
quærebantur. Ut ægrorum sitim
aqua non sedat, quam sitibundus
placido amne fluentem videt, &
agitat manu; nisi os admoveat, &
gelidos hauriat latices: ita Avarus
nullâ re satiari potest; quia menti
eius, in qua residet Avaritia, the-
sauri & pecuniæ non possunt illa-
bi. Animam Dei capacem solus
Deus implere potest.

2. Congeratur in te, **Avare,**

C 4

quic-

quicquid omnes locupletes possederunt: ultra Salomonis opulentiam fortuna te provehat: terram marmoribus, auro parietes, gemmis laquearia abscondas. Non tantum habere tibi liceat, sed calcare divitias. Accedant statuae, & picturae, & quicquid ars luxui serviens elaboravit: majora cupere ab his hisces. Toto eget mundo, cujus non explet mundus cupiditatem. Atque utinam considerares, quanta secum mala divitiarum afferant, quanta auferant bona! Invenires procul dubio, quam vera sit Apostoli sententia; *Radix omnium malorum est cupiditas.* Inde germinant fraudes, inde consurgunt bella: hinc perjuria, hinc proditiones oriuntur. Hæc terram latronibus complet, mare piratis, urbes tumultibus, domos insidiis, forum injustitiâ.

Quæ-

Quædam nimirum societas, penè etiam nominis, est vitiis & divitiis.

3. Confer, si placet, inter se pauperem & divitem: cerne vultum utriusque. Hic plenus sollicitudinum, tetricâ facie tristitiam animi prodit: ille serenâ fronte syncerum mentis gaudium ostendit. Hic quærendi cupiditate anxius, amittendi metu miserrimus, ad omnes fortunæ injurias expositus, quò plus habet, plus cupit. Ille in paupertate ditissimus, optat quod satis est, nihil timens; quia nihil habet quod sibi adhæreat, quod sibi eripi possit. Quàm lætos dies ducit pauper, quàm placidas noctes! Dives autem, æger animi, morbum suum, quocunque pergat, secum trahit, spinis undique circumseptus. Sed lethalis est sopor, qui non sentit aculeos.

4. Audi miser, cujus inexplebilis avaritia est. Licet immensos pecuniarum acervos possideas: veniet tamen, veniet dies ab æterno statuta, quâ hæc omnia simul cum vitâ, amaro & invito animo deferes. Peribunt hæc omnia; propter quæ pereundum tibi erit. Tunc demùm intelliges, quàm contemnenda mireris, similis pueris, quibus omne ludicrum in pretio est. Illos reperti in littore calculi leves, & aliquid varietatis habentes delectant: tu circa auri glebas, splendidosque lapillos insanis. Non dico, ut divitias non habeas, si te DEUS divitem fecit, sed ut habeas nulli detractas, sine cujusquam injuriâ partas, sine sordidis quæstibus, sine sollicitudine, & superfluâ curâ. In domum illas, non in animum recipias, paratus his carere,

cum

cùm DEUS voluerit. Illè verè locuples est, qui divitiis non eget. Ne expectes, ut fur, vel casus tu eripiant tibi quæ possides: occupa tuorum vices, & aufer tibi ipsi animo circa exteriora indifferenti, quidquid alii auferre possunt. Tuus eris, si hæc tua non erunt.

5. Disce à te remove pom-pam, & cultum victumque tuum non ad exempla compone, sed ut Christiani suadent mores. Potest paupertas se in divitias convertere advocatâ frugalitate. Exiguam natura desiderat, non esurire, non sitire, non algere. Potes habitare sine marmorario fabrico; potes vestiri sine commercio serum. An non sitim extinguet poculum, nisi gemmeum aut crystallinum sit, quo simul bibas & timeas? Gladius non sciendet panem, nisi ebur, & margaritæ

illo hinc hinc C 6 in

in capulo niteant? Auro servit,
 qui se auro ornari putat. Quantò
 utilius foret, veras amare divi-
 tias, quæ hominem meliorem fa-
 ciunt; quas nulla fortunæ iniqui-
 eas, nec ipsa mors auferre potest?
 Quære bonum tuum. *Nemo bo-
 nus, nisi solus Deus.* Hic tibi pos-
 sessio, & regnum sit, in quo sunt
 omnia bona, omnes thesauri. Cui
 Deus totum est, huic mundus ni-
 hil est.

6. Quicquid magnum in mun-
 do apparet, inane est, nihil est.
 Quid miraris, cum vides homi-
 nem auro, & purpurâ indutum,
 & magnâ servorum catervâ stipa-
 rum? Pompa est. Ostenduntur
 hæc omnia, non possidentur: &
 dum placent, transeunt. Audi
 Amanum opibus, potentiâ, hono-
 ribus super omnes tunc mortales
 eximium. Convocat auditores,
 & coacto cœtu omnia nihil esse
 pro-

pronuntiat, Nihil, inquit, me habere
 puto ; & causam adjecit : *Quam-*
diu videro Mardocheum sedentem
ante fores Regias. O ludibria, &
 cæcitatem ! Sæpe legi, & audiui
 omnia nihil esse collata cum bo-
 nis, quæ virtus parit, quæ nutrit
 æternitas : sed vehementiùs de-
 pressa sunt ; coram nihil visa sunt
 nihil.

CAPUT VII.

De Ira, Character irati. Ef-
fectus, Causa, & Remedia
Ira.

1. **I**Rascor Iræ. Sola hæc ira ju-
 sta est adversus monstrum ra-
 bidum & execrabile ; quod si se-
 mel invaserit hominem, vix in
 eo humanæ naturæ vestigia re-
 linquit. Ira brevis insania est,
 sui impotens ; armorum, fan-
 gui-

guinis , & suppliciorum avida ;
 decoris oblita , necessitudinum
 immemor, in ipsa iruens tela, ut
 alteri noceat ; ruinis simillima,
 quæ super id, quod oppresserunt,
 franguntur. Linqvit decor omnis
 iratos. Flagrant & micant oculi,
 tumescunt venæ , horrent capilli,
 quatiuntur labia , strident dentes,
 spumant ora , rabida vocis eruptio
 colla distendit. Non est ullius af-
 fectûs facies turbatior. Fœdatur
 vultus , contrahitur frons , nutat
 caput , vacillant pedes , agitantur
 manus, & totum corpus indecoro
 jactatione huc illuc circumfertur.
 Adjice minaces gestus , complo-
 sas manus, pulsatam humum, per-
 cussum pectus, evulsos crines, scis-
 sa vestimenta, & sanguinem ab imis
 præcordiis exæstuantem. Qua-
 lem , putas , intrâ esse animum,
 cujus extrâ imago tam fœda est?
 Cætera vitia licet abscondere , &

in abdito alere: ira se profert, & in faciem exit, ac velut ignis omnia corripit: quantoque studiosius eam tegere conaris, eò amplius effervescit. Modi nescius est, nec frænum patitur, quem ira possedit.

2. Reliqua vitia certis quibusdam finibus coërcentur; iræ nihil intactum, nihil est inaccessible: cœlum ipsum petimus iracundiâ, hinc blasphemix; hinc querimoniæ adversus Deum; hinc de ejus providentiâ motæ ab impiis controversiæ. Nec his dumtaxat irascimur, à quibus nos læsos existimamus; sed futuræ etiam injuriæ cogitatione offendimur: & qui facturus esse injuriam, falsâ plerumque imaginatione, creditur, jam fecit: adeo ingeniosi in vitiis sumus. Sæpe nescimus, quibus irascamur, irascimur tamen: & si alius desit, in quo impetus ille

le

le frangatur, contra nos ipsos ex-
candescimus. Ut verò scias, non
ex solâ injuriâ nasci hunc affe-
ctum, iræ etiam nostræ sentiunt
rabiem, qui nec offendere nos
possunt, nec contumeliâ affice-
re. Sic vestimenta sæpe scindi-
mus, vasa projicimus, frangimus
calamum, laceramus chartam, cum
his uti ex animi sententiâ non va-
lemus. Sic in furorem sæpe nos
agit aut versus calix, aut mensa
negligentiùs posita, aut parùm
agilis puer, aut tracti sublelli
stridor, & alia multa, quæ iram
nostram nec meruerunt, nec
sentiunt. Sic refractarius equus
& contumax; sic canis obla-
trans, & perstreptentes avicu-
læ; sic importunus muscarum vo-
latus, aut culicum morsus bilem
concitant, & impatientiæ nostræ
pœnas luunt. Vide quàm demens
his. A rebus sensu carentibus,

& à brutis animantibus exigis pœnas, quibus par esset tuam potiùs insaniam castigare.

3. Quod si libeat iræ damna & effectus intueri, nulla pestis humano generi pluris stetit. Videbis cædes, & urbium clades, & totarum exitia gentium. Videbis pestilentiam manu factam, & magnam occisorum struem, fusique sanguinis rivos flumina inficientes. Hæc scelera ira patravit. Accedit huic vitio hæc pernicies, quòd hominem exuit similitudine Dei, cujus opera tranquilla sunt: mentem obcæcat, ne verum videat, ne aliorum monitis obsequatur: omnes animæ facultates turbat & pervertit; cùmque pessimè totum hominem afficiat, vix illi tamen ulla turpitudine inesse creditur: adeò vulgus, gloriosum existimat irasci.

4. Ante omnia optimum est,
primum

primum iræ irritamentum protinus
 spernere, & ipsis repugnare prin-
 cipiis: Cum hostis portis se intu-
 lit, modum à captivo non acci-
 pit. Facilius enim est non admit-
 tere perniciosa, quàm admissa mo-
 derari. Pars superior Mundi, &
 ordinatior, ac propinqua fideri-
 bus, nec in nubem cogitur, nec
 in tempestatem impellitur, sed ca-
 ret omni tumultu: inferiora sunt,
 quæ fulminant. Ità animus sub-
 limis, quietus semper & compo-
 situs, ac in statione tranquillâ collo-
 catus, intra se mala premit, qui-
 bus ira contrahitur, & verbis suis
 minimum libertatis permittit: scit
 enim cum iratus fuerit, mala non
 tolli; sed fieri graviora. Sicut
 aves, dum viscum trepidantes ex-
 cutiunt, plumis omnibus illinunt:
 sic omnis indignatio in tormen-
 tum suum proficit. Plus nocet
 ira, quàm injuria. Qui irascitur, se
 ab

ab alio contemptum putat; verus autem æstimator sui non vindicat, quia non sentit. Ultio, confessio doloris est.

5. Auditâ voce maledicentis statim animadvertendum, non quid illum audire, sed quid te deceat loqui. DEUS, qui omnia potest, tot improbos homines suffert; tu cæteris deterior, unum ferre non poteris? Ridiculum est, te non corrigere malitiam tuam quod potes; aliorum velle tollere, quod non potes. Si tot peccatorum reus es, quicquid patieris, nihil est comparatione gehennæ, quam mereris. Quis es tu, cuius aures lædi nefas sit? Seipsum offendit, quia peccat, qui facit injuriam: tibi enim quid accidit? Id quod ab æterno decretum est pro tuâ salute. Audi quid dicat DEUS: *Si dimiseritis, & ego dimittam vobis.* Ad hoc tonitruum si non expect-

pergisceris, non dormis, sed mortuus es. Danda est alienis vitiis venia, ut tuis impetres.

6. Tollenda ex animo suspicio est, fallacissimum iræ incitamentum. Ille me parùm humanè salutavit, ille inchoatum sermonem citò abrupit, illius vultus averfior visus est. Nec deerunt suspicioni argumenta, & conjecturæ; cùm semper ad malum creduli simus. Major injuriæ pars constat vitio interpretantis. Quare simplicitas necessaria est, & benigna rerum æstimatio. Dandum semper est tempus: veritatem dies aperit. De parvula summa judicatuero res tibi sine teste non probaretur; amicum verò condemnas, antequam audias? Rebus, quæ referuntur, statim fidem adhibere, imprudentis hominis est. Multi mentiuntur, ut decipiant; multi, quia decepti sunt. Qui aliquid clam dicit, pe-

nè

ne non dicit, Quid iniquius, quàm
secretò credere, palàm irasci: De-
nique non expedit omnia videre,
omnia audire. Non accipit inju-
riam, qui nescit.

7. Cùm scis aliquem malè lo-
qui de te, interroga conscientiam
tuam, an ipse prius de illo loquu-
tus sis. Tum cogita, de quàm mul-
tis loquaris. Faciet te moderatio-
rem respectus tui, si te ipsum con-
sulueris. Nam cur mendacia per-
sequeris, ipse perjurus? cur ipse
perfidus, fidei acerrimus exactor
es? Quicquid in alio reprehendis,
invenies in sinu tuo. Omnes ma-
li sumus: communi vitio danda
venia. Et si nihil tale fecisti, ac
potes facere. *Qui stat, videat ne
cadat.*

8. Quid novi fit, si inimicus
nocet, amicus offendit, filius la-
bitur, servus peccat? Hæc omnia
ità consuetata sunt, ut rosa vere,
fru-

fructus æstate. Sicut properanti
 per frequentia urbis loca alicubi
 labi necesse est, alicubi retineri,
 alicubi respergi: ità in hoc vitæ
 actu dissipato & vago multæ inci-
 dunt querelæ, multa impedimen-
 ta. Cur indignaris a viro ma-
 lo injuriam passus? Quod suum
 erat, fecit. Tu verò, si bonus es,
 boni viri munus exerce, cura ut il-
 lum bonum facias. Hoc autem
 non fit ultione, sed patientiâ, &
 beneficiis: & si non bonum, sal-
 tem benevolum reddes: si neu-
 trum, te procul dubio meliorem
 efficiet. Ille detraxit de fama tua;
 graviter tibi infensus est. Quid hîc
 tu? Non credo. Si quid dixit, er-
 rore deceptus dixit, mente non
 malâ, zelo bono: prodesse voluit,
 aut certè læsus à me fuit. Non est
 injuria, pati quod prior feceris. Ve-
 rè illam culpam admisi, reus sum;
 æquum

æquum est justitiæ cedere. At gratis impugnor, & sine culpa. Quid indè? Christum imitabor, & dicam cum Propheta: *Obmutui, & non aperui os meum; quoniam tu fecisti.* Aliena dicta, aut facta tibi mala non erunt, etsi revera mala sint, nisi malè eis utaris. Talia sunt, qualis usus eorum.

9. Quæ est causa offensionis? Opinio. Tolle damni opinionem, & nihil nocebit tibi. Nihil te lædet, nisi tu te ipsum læseris. At malus est, inquis, qui me persequitur. Expecta: dabit alteri pœnas, quas debet tibi; & jam sibi dedit, quia peccavit. At ratione præditus est; quare non emendat se? Et tu, qui ratione præditus es, cur non corrigis impatientiam tuam? cur non vincis in bono malum? Aliena vitia in oculis habes; à tergo tua sunt. Sed age, quisquis es, cui dulce videtur ulcisci, datur tibi

tibi optatae ultionis facultas ; cum hac tamen iustissima lege , ut à majori incipias. Ordo injuriæ præscribat ultionem. Graviorem omnium hostem iram tuam habes ; hæc plus te offendit : ab ista auspicare vindictam. Non sunt quærendi in platea adversarii, dum infensior domi latet. Plato iratus in servum , manum quam percussurus sustulerat , suspendit, dicens : Cæderem nisi irascerer. Prius voluit iracundiam flagellare, quàm servum : digniorem flagris existimans Dominum irascentem , quàm servum negligentem. Quod quisque honestior est , eò fortius iram comprimit.

10. Judices , & qui præsunt populis , iram interdum ostendere debent , ita tamen , ut rationem non præveniat , sed quasi ancilla subsequatur. Corrigendus est qui peccat , & castigandus ; sed sine ira.

ira. Si vir bonus irasci turpiter actis debet, omnis illi per iracundiam vita transibit. Quod enim momentum erit, quo non videat improbanda? Placidus itaque & æquus errantibus, talem affectum erga illos habebit, qualem medicus erga phreneticos. Sicut non commoveris ob algores & fervores, qui à tempestatibus suas vices obeuntibus inducuntur: ita nec irasci debes propter injurias, quas improbi homines pro suâ naturâ inferre solent. Satis acerba erga contumeliosum vindicta est, nullam petere ab eo vindictam. Ille lædit, ut doleas; si tu non doles, ipse dolebit, videns ereptam sibi contumeliæ voluptatem: At turpe est, inquis, contemni, læsúmque honorem non reparare. Imò turpe est timere contemni: non enim hoc timet, nisi qui contemni dignus est. Non re-

D

spi-

spicit sapiens, quid homines turpe judicent: nihil illi turpe, nisi peccatum. Majoris animi est, non agnoscere injuriam, quàm ignoscere.

CAPUT VIII.

De Invidiâ, & Acediâ. Vtriusque descriptio & curatio.

- I. **I**Nvidia sua vindex prius in propria sævit viscera, quàm in proximi bona. Alia vitia ultrix pœna à tergo sequitur; huic etiam præire solet. Invidus enim alienam felicitatem suam facit tormentum, & de vicini pinguedine ipse macrescit. Simul peccat & plectitur, quem hæc pestis invasit. Cætera vitia certo alicui bono contraria sunt; hoc, omnium bonorum inimicum est, omnium rerum naturam pervertit. Adversatur divinæ bonitati, cui proprium est omnia bona communia

municare: adversatur statui Beatorum, qui aliorum felicitate, ut suâ, potiuntur: adversatur Christianæ charitati, quæ de bonis etiam inimicorum lætatur: adversatur denique legi naturæ, quæ nos omnia bona nostra aliis etiam optare jubet. Sicut oculus eo morbo affectus, quem Ophthalmiam Medici vocant, splendidis omnibus offenditur: ita invidus aliorum virtute, & claritate cruciatur. Invidia dicitur; quia alterius excellentiam nimis videt.

3. Invidet Satan, sed hominibus; sociorum nemini: tu verò homo cum sis, hominibus invides; quod nec Diabolus quidem facit. Hoc autem animi pusilli est, & proprio iudicio se ad infima abjicientis: neque enim alteri invideres, nisi eum meliorem te, & superiorem arbitraberis. Vis invidiâ carere; Sperne hujus mundi fugacia

cia bona, & dilige æterna. Amor æternitatis, mors invidiæ est. Non potest mortalia bona aliis invidere, qui sola sempiterna concupiscit. Quis unquam Princeps futuri invidit, aut sarcinatori, artium suarum vilia servitia? Non se demittit ad hæc infima, mens sublimioribus occupata. Nonne satis est propriis malis angi, quæ tam multa sunt, nisi & aliena bona te torqueant? Nunquam eris felix, si te cruciat felicior. Habet proximus tuus divitias, floret scientiâ, supereminet dignitate. Hæc omnia tua erunt, si ipsum amaveris. Plurimis abundat bonis, qui amat aliena.

3. Jungo Invidiæ Acediam, quia utraque tristitia est: illa de alieno bono, hæc de proprio. Utraque ad pusillos spectat: nam *parvulum occidit Invidia*, & Acedia vitam est languentis animi, bo-

NOIINA-

norúmque spiritualium tædio laborantis, qui rei magnitudine ac difficultate deterritus, nihil unquam homine dignum aggrediatur. *Vult, & non vult piger*; semper varius & inconstans, sibi gravis, aliis molestus, & continuo sui tædio pœnæ incubans suæ. Similis est trocho, qui in orbem quidem agitatur, sed non progreditur; atque ità per flagri vim movetur, ut tamen semper insistat. Voluisse cum aliquid deprehendes, sed non fecisse. Omnis ejus operatio insipida, & instar repentis aquæ vomitum provocans non hominibus tantùm, sed & ipsi DEO. Frustra igitur salutem speras, nisi excusso corpore generosos assumes spiritus, & acrioribus stimulis ad magna te cogas. Ut avis ad volatum, ità homo nascitur ad laborem; & ut desint labores pro DEO assumpti, satis cuique pos-

narum imponit Mundus. Quantum ille laborat, ut divitias consequatur? Quantum ille patitur, ut ad optatam perveniat dignitatem? Magno vitia coluntur. Quod si fugacia bona tanto sudore mercaris; cur non parem adhibes diligentiam, ad felicissimam æternitatem comparandam? Ah! pudeat segnem esse in re tanti momenti. Brevissimus labor est, merces æterna. Nihil est tam arduum & tam difficile, quod mens humana, Deo duce, non vincat. Fortiter aude; & difficultatum spectra disparebunt. Quicquid sibi animus imperavit; obtinuit. Age quod potes; omnia poteris. Adjuvat facientem Deus.

D 3

CA-

CAPUT IX.

De Superbiâ, Ambitione, & inani Gloria. Icon superbi. Dignitatum vanitas, & pericula. Tumoris mala, & alexipharmaca.

I. **S**uperbia, ambitio, & inanis gloria cognata sunt vitia; è quibus, tanquam Oceano omnium malorum flumina oriuntur. Nam cum sibi pro fine propriam excellentiam proposuit homo, huc omnia dirigit, spreto DEI cultu, neglectâ hominum reverentiâ. Et si illi aditus ad gloriam non patet, nisi per scelera; per scelera ad gloriam ibit: viamque sibi & preteritum decus aperiet, per dolos, & fraudes, proximique ruinam, & cædem. Superbus, DEO odibilis, humano generi intolerabilis, omnia studia, & opera sua ad captandam hominum laudem infle-

Ait. Se gradu potiori dignum pu-
 rat, fibique in illo maximè com-
 placet. Majora viribus temerè ag-
 greditur, omnibus negotiis se ul-
 trò ingerit, se ipsum impudenter
 extollit, cæteros aspernatur. Cal-
 lidè simulat humilitatem; ut à se
 removeat ambitionis suspicionem.
 De gradu dejectus, omnia querelis
 implet, suscitaturque rixas, & odia;
 erga inferiores ferum se & trucu-
 lentum exhibet: erga superiores
 assentator est, quovis mancipio
 timidior & obsequentior. Bona, si
 quæ habet, non Deo, ut par est,
 sed sibi arroganter attribuit. Affe-
 ctat in omnibus videri; de quæ re-
 bus altissimis, quas ignorat, quasi
 ex propriâ experienciâ, subtiliter
 disserit. Aliorum facta curiosè in-
 quirat, temerè judicat, severè da-
 mnat: auget vitia, laudem im-
 minuit. In sermone & incessu fa-
 stum

stum quendam præ se fert, aliorumque contemptum. Odit correctionem, respuit consilia, monitis non acquiescit. Bona sibi opinatur adesse, quibus caret: & quæ habet, multò majora sibi fingit, quàm sint. Fluctuat cor ejus perpetuis motibus; quia cum honor, quem cupit, in alienâ sit potestate, necesse est illum turbidis affectibus continuò agitari. *Initium omnis peccati est superbia.*

2. Pone in staterâ, si sapis, & compara cum minimâ æternæ felicitatis particulâ, quæcumque tibi optanda in hoc sæculo videntur, regna, imperia, orbem denique totum; excutiet illa suo pondere Mundum universum cum pompis suis, tanquam folium, quod vento rapitur. Erige te ergò ad æterna; & te dignum fac cœlo, cui natus es. Excute superbas tuæ excellentiæ cogitationes,

nes, & te veris bonis metire. Si te Cæsar adoptâisset in filium; quis ferret supercilium tuum? Nunc autem Dei filius es, Christi sanguine redemptus. Cur non cogitas originem tuam? cur te abjiciis ad terrena, tuo genere prorsus indigna? Ad cœli & siderum dominatum te vocat Pater: ad possessionem semper duraturam; hâc promissione extollere, ab hoc Patre nobilitatem tuam jacta, ad ejus similitudinem mores tuos compone. Hæc est via, quæ ad veram gloriam perducit.

3. Quid sunt sceptrâ, quid coronæ? Fulgidæ compedes, & clara miseria; quæ si plenè hominibus notâ esset, nunquam de folio litigarent. Plura essent regna, quàm Reges. Magna servitus est, magna fortuna. Isti, quos vulgus beatos censet, longè aliter de se sent-

sentiunt : Odio est illis fulgor,
quem prius admirabantur.

4. Insanis, si te putas obrentâ
dignitate securum, & quietum fo-
re. Quod olim licuit, jam non li-
tebit : minor licentia in magnis
est. Quò altior fueris, eò magis
vitia tua apparebunt. Non later,
qui in fastigio est. Nullum tibi
secretum liberum erit : nullum
poteris diem ex arbitrio tuo dis-
ponere. Magni sunt ex alto ca-
sus. Frustra requiem ibi quæris,
ubi omnes periculum, & laborem,
multi miserum vitæ exitum, in-
venerunt. Non capiunt securas da-
pos regię mensæ. Auro & gem-
mis bibuntur toxica. Quot re-
ges proprio sanguine solium pur-
purârunt? Lubrica in summo sta-
tio est ; pendula omnia, & præ-
cipitio proxima. Tutius itur per
plana. Quàm magnus admiran-
tium, & plaudentium numerus,

tara

tam magnus invidentium est.
 Quanti ibi insidiantium acervi, &
 oppugnantium? Non servis fides,
 non amicis, non filio, non fratri.
 At humi jacentem domum non
 intrant scelera. Securus vivit, qui
 latet. Nullum timet, quem ne-
 mo timet.

5. *Quid superbis terra & cinis?*
 Nemo efferri potest, nisi ex pro-
 prio bono. Quid autem est tuum
 bonum, si omnia à D E O acce-
 pisti? Nihil tuum, nisi peccatum.
 Quod si omnia accepisti, illi red-
 de gloriam, qui tibi bona sua lar-
 gitus est. Numquid equus equo
 præfertur; quia multum pabuli ha-
 bet, & multum hordei; quia fræ-
 num aureum, & gemmata ephip-
 pia? Sed melior, inquis, sum, &
 nobilior cæteris. Si hoc dicis, om-
 ni honore indignus es; quia nemo
 dignè honoratur, nisi vir bonus,
 qui honorem spernit & gloriam:

6, Co-

6. Cognosce conditionis tuæ imbecillitatem, multa reperies in te, ob quæ deprimi debeas; nihil, quo possis extolli. Omnis terra punctum est. Quàm miserè despis, si regna in puncto statuis, & dividis dominationes. In parvo homo magnus. Hæc terra, quam tumido incessu premis, mox te premet: nec amplius ex ea possidebis, quàm frigidis & putrescentibus membris occupabis. In nunc, & in hoc nihilo magna & immortalia ædifica. Hic furores tuos, hic elatam exerce insolentiam. Cum multum insanieris, serò tandem cognosces, quàm vana dignitatum nomina, quàm fallaces honorum tituli fuerint. Vitreum est, quicquid hic lucet: dum splendet, frangitur. Magnæ arbores diù crescunt; unâ horâ extirpantur.

7. Magnum superbiæ irritamentum præcidisti, si lateas. Quis

E

eam,

eam, quam nulli ostenderet, induit purpuram? Ambitio scenam desiderat; nec ullibi potentiùs vires suas exerit, quam inter hominum laudes. Sed si attentius consideraveris, qui sint isti, a quibus optas laudari; nihil faciliùs, quam vulgi plausum contemnes. Homines vani, & mutabiles sunt; quos sæpe dicis insanire, qui se omni horâ amentia damnant & sua sæpe reprobanda consilia. Brevis vita est & laudantis, & ejus, qui laudatur; sitque id in angulo terræ, quæ punctum est: ac ne ibi quidem omnes consentiunt; nec quispiam sibi ipsi. At magnum est, laudari à posteritate: ab his nimirum, quos neque vidisti, nec unquam videbis. Cur non doles, te non fuisse laudatum ab his, qui ætatem tuam antecesserunt? Sed finge, immortales eos fore, qui tui recordantur, tuique futuram immortalē mem-

me-

moriam: quid hoc tibi mortuo
proderit? quid prodest vivo? Sæ-
pe laudaris ubi non es, & crucia-
ris ubi es. Pretium cuiusque rei in
ipsa est: nec melior fit, si laudetur,
nec deterior, si laude careat. An
sol, si desint spectatores, de luce
quidpiam amittit? An carebit dul-
cedine ficus, flos venustate, gem-
ma nitore, nisi encomiis celebra-
tur? Laudes perdis, si desideras:
nam quid laudabile in te est? quan-
ta est fragilitas tua, quanta mise-
ria, quanta salutis tuæ incertitudo?
Servus inutilis es, etsi omnia fece-
ris, quæ præstare teneris. Quâ
verò fronte audebis dicere, te om-
nia fecisse quæ debes? Time igi-
tur, ne intus non sis, quod fo-
ris diceris: & cave, ne ea lau-
dentur in te, ob quæ ipsi displices
tibi. Redde Deo, quæ ab ipso ha-
bes, esse, vivere, intelligere: nihil
supererit tibi, nisi peccatum. Ni-
hil

hil ergò cum sis, de nihilo gloriari non potes. Incipies esse aliquid, cum te nihil esse cognosces.

CAPUT X.

De totius corporis, sensuumque exteriorum moderatione, Quantum corpori indulgendum, Castiganda oculorum licentia. Vestium luxus damnatur.

CORPORI tantum tribue, quantum valetudini satis est. Durius tractandum; ne animo male pareat. Cibum famem sedet, potio sitim extinguat, vestis arceat frigus, domus munimentum sit adversus injurias temporum: ad alia, quæ inutilis labor, veluti ad ornamentum, adjecit, subsiste pavidus, & time: his enim insidiæ adversus animam parantur. Majores, & ad majora genitus, quam ut sis vile mancipium corporis; quod

quod est vinculum animi, & libertatis tuæ. Vir probus & sapiens ejus curam habet: non tanquam propter ipsum vivat; sed, quia sine illo non potest. Corpus instrumentum est animæ. Quis autem artifex, neglectâ arte, in curandis instrumentis tempus terit?

2. Servire sensus debent, non imperare. Oculorum in primis castiganda licentia: nam cum celerimè videant, rerumque plurimarum imagines ad phantasiam & inde ad mentem transmittant; graviam peccatorum semina in appetitu excitant, nisi firmâ custodiâ muniantur. Si exterioris oculi rectitudinem, interioris puritas commitetur, DEI vestigia ubique impressa reperies: & cum DEUM in creaturis venerari didiceris, ex his suaviter attolles animum ad divinæ Majestatis contemplationem. Mulier compta, elaborata luxuria
E ; est:

est : nunquam in ea figas obtutum ; quia peribis. Comœdias, choreas, torneamenta, theatrales ludos ne spectes : dissipant enim mentem, & ludicris occupant curis, ut se ad cœlum erigere nequeat. Ubi errat oculus, errat affectus.

3. Auditus, sensus est disciplinæ, per quem notio veritatis & sapientiæ, quasi per januam, mentem ingreditur. Sepi itaque aures providâ circumspectione ; ne pro veritate mendacium, pro sapientiâ stultitia in penetralia cordis irumpant. Claude illas oblocutionibus, susurris, nugis & rumoribus, otiosis narrationibus ; omnique rei, quæ nihil ad animæ profectum confert. Sicut qui audit symphoniam, fert secum in auribus modulationem illam & dulcedinem cantûs, etiam eum discessit : ita malus sermo, quamvis

NON

non statim officiat, semina tamen in animo relinquit, quæ diutius herent, & ex intervallo recurrunt. DEUM intus loquentem eò frequentius audies, quò rarius homines audieris. Omnia odoramenta arte confecta, effœminatorum sunt, & malè audientium. Ideo, rejecto omni odore, fac ut bonis moribus suavissimam virtutum fragrantiam redoleas. Gustum verò castigabis abstinentiâ, & sobrietate: Tactum ciliciis, verberibus, duriori strato, aliisque asperitatibus. Satius est corpus affligere, & servare; quàm noxiis blanditiis & ipsum & animam perdere in æternum.

4. Cùm ex habitu cultûque corporis internus animi status palàm fiat; ea procul à te sint, quæ solent indicium esse animi pravi & perturbati. Qui olim sapientes inter Ethnicos dicebantur, nec di-

gitum quidem sine ratione exercere viro probato permiserunt. Tantam à te rectitudinem non exigo, sed opto: idque edico, ut abstineas à risu, à scurrilitate, à dissoluti hominis licentiâ, à manuum gesticatione, à præpropere incessu. Ut nihil in te appareat, quod possit offendere intuentes: non sordes vestium, non frontis rugæ, non motus incompositi, non signa contemptûs, seu animi abalienati; non quicquid nauseam, vel fastidium parit. Multa possunt honestè fieri, quæ non possunt honestè videri.

§. Homo nudus creatus est, & non erubescerebat: non enim poterat rubore eum afficere nuditas ignorata. Postquam verò peccavit, abjectâ innocentiae chlamyde, quæ satis eum tegebat; externa vestis pudori velando necessaria fuit. Sed quod olim in pœnam irrogatur

tum fuit, nunc in dignitatis prærogativam transivit. Quærentur vestimenta, non quæ tegant, sed quæ ornent, quæ alienis oculis ac libidini placeant. Index animi vestis est. Nimia ejus accuratio, totusque vultus de speculo & capsula, muliebris ingenii est. Pudebit cultus exterioris, si cogitaveris quid eo tegatur. Qui habet intus ornamenta virtutum, non quærit externa. Vanus hominum error est, fulgere purpurâ, mente sordescere. Quidam se catenis onerant, sed quia auræ sunt, infamiam servitutis non metuunt. Non paucos videbis inter pectinem & speculum diu occupatos, qui magis solliciti de capitis sui decore sunt, quàm de salute. Ita prævaluerunt stultorum hominum depravata judicia, ut se rebus ornari putent, quas calcare deberent. Sit igitur vestis tua artis experta, non ad pom-

Es

pam,

pam, sed ad necessitatem, infra factum, supra sordes, & ad vitæ conditionem temperata. Auro te licet & margaritis exornes, sine Christi decore deformis es. Hic est decor, qui semper manet; qui non carnem morituram, sed teipsum intus exornat. Insana ambitio est, firmam tegere auro.

CAPUT XI.

De custodia lingua. Quanti momenti sit, & quàm difficilis. Quid in sermone servandum; quid vitandum. Qualiter toleranda vitiosa aliorum lingua.

I. **T**anti momenti est custodire linguam, ut majori curâ servanda sit, quàm pupilla oculi; quia *mors & vita in manibus lingua.* Docuit te natura, cum duplex ei munimentum objecerit, dentium & labiorum. Sicut autem

tem

rem odor unguenti, pyxidis ore non obstructo, evanescit; ita, patente oris januâ, omnis animi vigor dissipatur. Male sibi attendit, qui linguæ jugiter non attendit.

2. In omni locutione cautus esto, comprimens immoderatam affectionem, quâ plerique impelluntur, ad sententiam vix conceptam temerè effutiendam, sine examine, & delectu. Fuge duplicitatem, sensusque animi, absque involucro & ambiguitate, purissimè profer. Loquuturus ipse te consule, an ulla in te exæstuet affectio immoderata; nec quicquam linguæ permittas, donec commotio cesset; alioquin plura effundes, quæ te postea dixisse pœnitebit. Si mens sana est, si temperans, si composita; sermo quoque siccus ac sobrius erit. Eâ vitiatâ, hic

quoque afflatur. Cujus notæ quisque sit, indicium oratio est.

3. Nullus sit sermo otiosus. Sicut eligis, quo vescaris; sic elige, quod loquaris. Cibum, per os ingressurum, examinas; cur non verbum egressurum, quod sæpè in domo tuâ graviores tragœdias excitat, quàm cibus in tuo stomacho? Assuesce plurimum tecum, minimum cum aliis loqui. Viros sapientes sæpè pœnituit, locutos fuisse; nunquam verò, tacuisse. Animalia, quæ sapientiora censentur, parùm quoque vocalia sunt. Garulitas vitium puerorum, & mulierum est, quibus minus rationis inest. Si DEUM amares, si tuæ salutis studiosus fores, omnia colloquia tua de DEO essent, de virtute, & perfectione. Profunditur quisque in ea, quæ amat; & quæ latent in mente, frequentius ad linguam recurrunt. Ideo minùs libere

benter de rebus divinis loqueris ; quia nondum è fæcc vitiorum emerfisti. Accedit exigua lectio, & meditatio eorum, quæ pertinent ad salutem, ut etiam loqui volentem materia deficiat. *Ex abundantia cordis, os loquitur.*

4. Omnis fere fermocinatio in congressu hominum, de aliorum vitâ, moribus, & studiis est. Tot quisque indices habet, quot sunt capita in civitate. Vix ullus est, qui oculos domi habeat. Cæci plerique in propriis vitiis, discernendis, erga aliena acutissimi. Convitia in proximum plenis valvis admittimus ; laudibus vix rimæ patent. Hoc vitium quò communius est, eò studiosius vitandum. Satis tibi negotii cum vitiis tuis : ea carpe & emenda. Arcana tua, sive aliorum, quæ celare ex officio debes, nemini evulges. Plerosque contigit in perplexas in-

scidisse quæstiones, quodd impru-
denter, quibus non oportuit, se-
creta crediderint. Sive uni, sive
pluribus dixeris, idem est. Facile
sermo ab uno ad alterum effluit; ab
hoc ad omnes. Sed tu forsitan au-
dita retices, ille obvius cuique re-
fert: & cum omnes palam igno-
rent, clam sciunt. Quicquid mali
sub cælo est, aut lingua peperit,
aut promovit. Ideò verbis tuis
stateram fac, & frenum ori tuo;
nihilque loquaris, quod tacuisse
melius sit. Laudabilior est ver-
borum parsimonia, quàm pecu-
niæ. Qui nummos prodigit, dum
sibi nocet, aliis prodest; verbo-
rum prodigus, & sibi nocet, &
aliis.

5. Nihil linguæ inaccessum.
Non sunt immunes à criminatio-
nibus Principes terræ, non viri san-
ctitate conspicui. Ipse Christus,
cum inter homines degeret, linguæ
flagel-

flagellum non evasit. Ad horum exempla erige patientiam tuam. Stimulus quidam virtutis est obrectatio, & frænum, ne à recto tramite devies. Cùm quis perperam de te loquitur, doceris quid caveas. Vis venenatæ linguæ morsus evadere? contemne. Nullum vulnus habebis, si tacueris. Parum refert, quid alii de te sentiant. Conscientiam tuam interroga, & illi crede. Quid turpius, quàm ab insipientium sermone pendere, & propriam existimationem in aliorum judiciis reponere? Si quis dulci ac limpido fonti convitium faciat, an propterea cessabit puram aquam scaturire? Et si quis lutum injiciat, nonné statim eluet ac dissipabit? Ita nec tu tranquillam animi statum turbare debes, etsi mali te lacerent, & calumnientur. Exigua sui æstimatio est, ad omnem rumorem commoveri. Pueri

os parentum feriunt; matris crines turbavit infans, momordit ubera, laceravit genas, & sputo asperfit: & nihil horum contumeliam dicimus; quia qui fecit, contemnere minimè potest. Quem itaque animum habent parentes adversus pueros, eundem habe adversus eos, qui te calumniantur. Si te semel eò demiseris, ut injuriâ movearis, eum, qui fecit, honorabis. Necessè est enim, ut ab eo suspici gaudeas, à quo contemni molestè fers. Infelix semper eris, si te putas posse contemni.

CAPUT XII.

De sensibus internis. Usus opinionum. Bonis cogitationibus mens imbuenda. De coërcendo appetitu sensitivo, ejusque pravis affectionibus. Variæ ad id præceptiones.

1. **I**N hoc præcipuus sapientiæ
cardo vertitur, ut nulla opi-
nio menti tuæ inferatur, quæ vel
naturæ vel rationi inconsequens
fit. Adversus phantasiæ motus
exerceri debes, sicut Dialectici ad-
versus sophisticas captiones. Obiit
filius. Non est hoc in nostrâ po-
restate; malum non est. Pater il-
lum exhæredavit. Et hoc cum ar-
bitrii nostri non sit, malum non
est. At rem illam ægrè tulit. Hoc
nostri arbitrii est, ideo malum. For-
titer tulit. Nostri arbitrii est, &
bonum. His si assueveris, profi-
cies. Amicus in carcerem ductus
est. Quid accidit? nihil, nisi quòd
in carcerem ductus est. De suo
autem quisque addit; malè cum
illo actum esse. Corrige opinio-
nem, & omnia tranquilla sunt.

2. Quicquid se tibi cogitan-
dum offert, examina diligenter;
quò tecum ipse differere possis,
quæ

quæ sit ejus rei nudæ, & ab omnibus aliis separata natura, quæ proprietates, quis finis, quæ circumstantiæ, quæ utilitas: an ad te spectet, sitque in tua potestate, nec ne: alioqui nullum ei accessum præbeas, eique repugna, quantum potes. DEUS intimè præsens occultissima cordis tui clarissimè perspicit; vide, ne coram ipso ea volvas in mente, quæ coram honesto viro loqui erubesceres. Sint cogitationes tuæ placidæ, omnisque malitiæ expertes. Tales sint, ut subito interrogatus, quid cogites? possis sine pudore palàm facere, quod intus latet in corde. Pudeat cogitare, quod pudet loqui. Malis cogitationibus aditum obstrues, si bonis semper occuperis.

3. Nihil æquè noxium animæ, nihil magis contrarium, quàm inferior, brutalis & sensitivus appetitus. Hic fons est omnium scelerum,

Cap. XII. De Sensibus internis. 81

lerum, & imperfectionum: hic hostis, quem semper timere, semper impugnare debes, donec rationis imperio, quantum in hac vitâ fieri potest, subjiciatur. Nulla hîc requies, nullum otium datur. Sine fine, & sine modo pugnandum; quia nec finem, nec modum adversarius habet. Custodi à te ipso animam tuam. Fortius est te invadere, quàm urbes: tui poriri, quàm rerum. Non exigo ut pravæ affectiones omninò conteras, sed ut eas regere discas. Satis præstiterit ratio, si eas compescat & moderetur. Iniqui fuere Stoici, qui omnes affectus tanquàm malos infamârunt. Mala non est, nec supervacua supellex naturæ. Tollit omnem virtutem, qui omnes tollit affectiones. Nullæ sunt victoriæ, ubi nullum certamen.

4. Difficilis sanè hæc lucta est, & prælium anceps: affectus enim
nascun-

nascuntur nobiscum ; & ratio multis post annis subsequitur , quando illi jam dominantur , & voluntas sine repugnantia eis paret , specie boni inaniter delusa : donec ratio , successu temporis & experientia , instauratis viribus suum agnoscat dominandi jus , & affectuum tyrannidi obsistere incipiat ; & primi quidem naturæ motus inemendabiles sunt ; sed attendere tibi ipsi summam vigilantiam debes , & cum primum te perturbari animadvertis , tunc ratione , quasi freno , eam commotionem coercere . Facilius est iniuriis resistere , quam impetum gubernare . Brevi tempore ad magnam animi tranquillitatem pervenies , si casus omnes circumspexeris , antequam eveniant ; ut te paratum hostis aggrediatur . Tum pauca agere , & loqui disce , patiores senties animi perturbationes . Neque dicas ; hoc parum

parum est, hoc nihil refert. Maximum enim est, licet minimum videatur, quod est initium virtutis & perfectionis.

§. Homo vetus à peccatoris Adæ infecto semine trahens originem, si quasi quædam arbor consideretur, habet pro radice amorem sui, pro trunco propensionem ad malum, pro ramis perturbationes, pro foliis vitiosos habitus, pro fructibus opera, verba, & cogitationes, quæ divinæ legi adversantur. Ne igitur rami pravaram affectionum in folia & fructus erumpant, pone securim ad radicem, & pessimum tui ipsius amorem extirpa. Si hunc sustuleris, omnem inferioris appetitus vitiosam sobolem unico ictu exedisti. Tolles autem & eradicabis, si te ipsum spreveris: si omni solatio, & comodo libenter careas. Servabis te, si

si bene oderis ; perdes, si malè ama-
veris.

CAPUT XIII.

*De Amore. Quæ sit ejus natura,
quæ causa, qui effectus. De ejus-
dem remediis. Addita quedam
de Odio.*

1. **A**Mor, complacentia boni
est; Hoc cohæret univer-
sus Orbis; eoque subacto, qui pri-
mum inter affectus locum tenet,
facilè reliqua turba debellabitur.
Bonus amor illuc tendit, unde
lumpfit originem: ad bonum ac-
cedit, quia à summo bono proce-
dit. Præcipit Deus, ut eum toto
corde diligeres, præoccupare cū-
piens tuæ mentis affectus, quia
quod diligis ex toto corde, hoc
tanquam Deum adoras.

2. Impellunt ad amandum, præ-
ter bonitatem & pulchritudinem,
synag

sympathia quædam, & convenien-
tia morum & animorum: mode-
stia item exterior, industria, nor-
bilitas, doctrina, ingenii perspi-
cacia, & alia ejusdem generis, cor-
poris & animi ornamenta. Ipse
amor magnes amoris est; cui si ac-
cedant beneficia, jam cogitur dile-
ctionem rependere, qui volebat
impendere: sunt & quædam natu-
raliter ad amandum provocantia;
nã quibus spiritus lucidiores sunt,
cor calidius, subtilior sanguis, qui-
que sunt facili, ac miti naturâ, ad
amorem sunt procliviores.

3. Quidam sui exitus amor est,
quædam à se peregrinatio, quæ-
dam spontanea mors. A se abest
omnis, qui amat; nihil cogitat
de se, nihil providet, nihil agit:
& nisi ab amato suscipiatur, nul-
libi est. O quam infeliciter amat,
qui DEUM non amat! Amor hu-
manus violentus, & amarus est; di-
vi-

vinus ſemper humilis, & tranquil-
lus: ille timet, ne alius amet; hic
optat, ut omnes ament. Ergo ſi
te amas, DEUM ama: nam quòd
ames, prodeſt tibi, non illi. Homo
mutari poteſt, & perire: DEUM
nunquam amittis, niſi dimittis.

4. Ut amor, quo ſocium for-
tè proſequeris, ſincerus ſit; om-
nes ab eo humanas cauſas ingenii,
jucunditatis, ſimilitudinis remo-
ve, & illas dumtaxat quære, quæ
in pietate & ſanctitate conſiſtunt.
Pernicies virtutis eſt amor, quem
Platonicum vocant; quo à for-
mæ corporalis aſpectu animam eri-
gi ſiagunt ad divinæ pulchritudi-
nis conſiderationem. Formosæ fa-
ciei obtutus ad tangendi concu-
piſcentiam excitat, & quod per
oculos exit, ſive lumen ſit, ſive
fluxus quidam, hominem colli-
quat & perdit. Melius eſt labi
pedibus, quàm oculis. Sunt an-

TEM

tem difficillima amoris remedia ;
 quia castigatus magis premit ; &
 nisi obstes principiis , ita sensim
 irrepit , ut te prius amare sentias ,
 quàm instituas de amando con-
 siliū . Sed si omnino initiis re-
 pugnes , facilis curatio erit . Aliis
 quoque rebus occupanda mens ,
 quæ curas ingerant , & memoriā
 rei amatæ dimoveant . Tum vi-
 tanda omnis recordatio dilecti cor-
 poris : quia nihil facilius recrude-
 scit , quàm amor ; qui , si semel te
 invaserit , adeò pertinaciter vexa-
 bit , ut non nisi lento remedio tem-
 poris , & absentia submoveri queat ,
 donec , scilicet , lassus expiret . Mul-
 tos curavit pudor , dum se digito
 signari , vulgique fabulam fieri do-
 luerunt ; & rei fœditatem plenam
 dedecore , plenam periculis , &
 pœnitentiæ obnoxiam considerâ-
 runt : Aliis profuit attentè disqui-
 rere mala , & incommoda rei ama-

ta, quæ ejus decorem, & amabilitatem imminuerunt. Demum juvabit, amorem ad DEUM, ad virtutem, ad æterna præmia, ad ea nimirum, quæ verè amabilia sunt, convertere; ut bonus amor malum pellat amorem.

5. Omnia colligavit naturam amatoriâ quâdam catenâ. Hæc cogit & copulat stellarum choreas in cœlo, volucrum examina in aëre, armenta boum in pratis, greges pecudum in montibus, turmas ferarum in silvis. Sacer autem hic nexus à solo rumpitur odio: ut enim amor ad unionem, ita odium ad divisionem & dissensionem tendit. Huic affectui facile subjacent ignavi, timidi, & suspiciosi, qui undecunque damnum metuunt. Sunt & quidam homines ita nati, ut oderint omnes, qui tanquam diræ alites tenebras quoque suas exosas habent. Si quis
hujus

huius notæ occurrerit tibi ; non odio illum , sed miseratione prosequere. Odium verò compesces excitando animum ad amorem , per considerationem alicujus boni in eo , quod odio habetur. Nullus in te odio locus erit , si omnia in bonum interpreteris. Tum applicandum est odium ad ea , quæ verè illud merentur ; quæ sunt deformitas peccati , & æterna damnatio. Si ad alia ipsum vertis , non rem quam odisti , sed te ipsum lædis , & perdis. Nam si etiam inimicos juberis diligere , quem debes odisse ? Quod si hominem odisse debes , neminem ita ut te : nemo enim tantum tibi nocuit , quantum tu ipse.

CAPUT XIV.

De desiderio , & fuga. Quid desiderandum , quid fugiendum sit.

1. **F**elix est, qui subiectus est
DE^O, & nihil impensè de-
 siderat. Si semel dixeris: Quando
 illuc ibo? Quando illud habebō?
 miser eris. Nam si id concupiscis,
 quod extra te est, perpetuâ anxie-
 tate cruciaberis; &, tanquam in
 orbiculari machinâ, semper sequē-
 ris, nunquam assequēris. In tuâ
 potestate sunt opiniones, cogita-
 tiones, affectiones, & quælibet
 actiones tuæ: extra eam, corpus,
 divitiæ, gloria, dignitates, & quic-
 quid ipse non agis. Illa nec prohi-
 beri ab aliquo, nec impediri pos-
 sunt. Hæc aliena sunt, & impe-
 dimentis obnoxia: quare ea om-
 nino non appetes; vel ita saltem,
 ut scias ab aliorum arbitrio pende-
 re, & diu tecum esse non posse;
 quia sic exigit eorum conditio. Etsi
 omnia votis respondeant, quic-
 quid habueris, dolens & invitus in
 morte relinques. Intiò respice, in-
 tūs

Cap. XIV. De desiderio & fugâ. 91

rûs est fons boni, semper scaturiens, si semper fodias. Assidua autem exercitatio necessaria est, ut res extra te positas, tanquam nihil ad te spectantes, spernere discas. Id si fueris assequutus, nunquam dolebis externa tibi deesse: sicut non doles, quòd Rex Tartarorum non sis, aut quòd alis careas ad volandum. Quæ extra nos, nihil ad nos.

3. Hoc freno coërcenda sunt desideria, quibus si modum non imponas, nunquam explebitur in-
explebilis animus; & quicquid illi congesseris, non erit finis cupiditatis, sed gradus, & irritatio. Nulla incommoda senties, nec quidquam tibi deerit, quod desideres, si te intra naturalem modum continebis; si modum excesseris, etiam in summis opibus pauper eris. Cupiditati nihil est satis, naturæ pauca sufficiunt.

F 3

4. Mcv

4. Memento sic in vita versandū esse, ut in convivio. Si quæ epulæ circumferantur, & ad te pervenerint, manu modestè extentâ partem accipito. Si te prætereat, qui fert, ne eum detine. Si nondum pervenerit; ne longè appetitum extendas, sed expecta, donec accedat. Sic erga divitias, erga dignitates, & reliqua quæ extra sunt, si affectus fueris; dignus eris Sanctorum convivio; Arbitrio tuo potes te beatum facere, si nihil desideres, quod extra te sit. Quis est beatus? qui habet quicquid vult. Habet autem quicquid vult, qui non vult, nisi quod potest.

5. Multa fugimus, & abominamur tanquam noxia, quæ reverà utilia sunt. Fit enim plerumque, ut spiritui plurimum profint, quæ appetitui adversantur. Quæ nocent, docent. Mors, exilium,
pau-

paupertas, ignomina, labor, ægritudo, & cætera ejusdem generis, quæ in tua potestate non sunt, nec mala sunt, nec pertinent ad te. His itaque non fugam, non abominationem opponere debes, sed conceptæ de illis opinionis neglectum. Hæc omnia Socrates larvas appositè nuncupabat. Nam ut pueris larvæ incutiunt metum, cum nihil in illis præter externam speciem horribile sit; ita in rebus contingit; quas non ut sunt, sed ut apparent, apprehendere soles. Mors quid est? Larva. Vide quàm dulcis fuerit non solum sanctis, & eximiâ virtute præditis viris, sed Socrati, & aliis sapientibus Ethnicis. Quid igitur terribile est in morte? Opinio. Timor mortis est horribilis, non ipsa mors. Idem in aliis rebus, quas soles abominari, deprehendes. Corrige opinionem, & nihil invenies, quod de-

98 *Manuduct. ad Cœlum,*

beas abominari, præter peccatum,

CAPUT XV.

De Gaudio, & Tristitia. Qualiter vir bonus gaudere debeat. Non tristatur, qui omnia prævidet. Varia doloris antidota.

1. **I**Ta gaudere debes, ut in gaudio tuo modestia cluceat; neque animus ita dissolvatur, quin possis liberè, si opus sit, à lætitiâ ad mœrorem transire. Christus Dominus optimus rerum æstimator non ridentes beatos vocat, sed eos qui lugent. Valdè enim dedecet Christianum hominem, qui se æterna sectari proficetur, inter tot pericula mentis & corporis, inter tot justissimas tristitiæ causas, stultorum more risu gestire, & de rebus perituris exultare. Fugit terrena voluptas; & quæ nos gaudia vocamus, sæpe ini-

Cap XV. De Gaudio & tristitiâ. 95

initia tristitiæ sunt. Verum gaudium non nisi ex virtutum conscientia nascitur. Cæteræ hilaritates leves sunt: non implent pectus; nec semper gaudet, qui ridet. Res severa est verum gaudium: oritur ex bona conscientia, & honestis consiliis, & rectis actionibus; ex contemptu voluptatum, & placido illibatæ vitæ tenore. Hæc est vera virtutis lex: ut verè gaudeas, diù lugendum.

2. Tristitia malum præsens vel re ipsâ, vel apprehensione, cum quadam perturbatione & inquietudine, execratur. Solemus autem ut plurimum non rebus, sed rerum opinionibus cruciari. Quòd dedecore afficiaris, quòd spolieris pecuniâ, quòd vapules, arbitrii tui non est: at rectè de his sentire, non ea esse mala, sed sæpe utilia, penes te est. Nunquam dolebis, si à præfenti molestia avulsam cogitationem

ncm

nem illuc converteris, ubi vera sunt gaudia. Viro bono nihil accidit mali: non quia non sentiat, sed quia vincit. Respicit enim omnem adversitatem, ut occasionem exercendi patientiam, & viam ad gloriam in æternum duraturam. Potest vir bonus miser dici, esse non potest.

3. Quicquid fieri potest, quasi futurum prospice. Sic omnium malorum impetum molles: quæ ad præparatos nihil afferunt novi; sed securis, & omnia prospera expectantibus, gravia eveniunt. Quid erit, si rerum tuarum dimidium auferat casus? quid si omnia? quid si ruat domus, comburantur segetes, deserant amici? Quid si fama periclitetur, & de gradu per calumniam dejiciaris? Morbus, captivitas, ruina, ignis; nihil horum sapienti repentinum est. Futuras secum commentatur miseras;

rias; & dolorem, quem alii diù sustinendo, ipse diù meditando lenit. Cuius accidere potest, quod alicui accidit. Sæpe unius fuit horæ momentum inter opes & egestatem, inter aulam & caulam, inter solium & securim. Scito ergò, omnem conditionem versatilem esse; & quicquid in ullum incurrit, in te quoque incurriere posse. Adversam fortunam facile sustinet, qui semper expectat.

4. Non se exerit virtus, cùm secundo cursu vita procedit. Tunc apparet quanta sit, cùm, quid possit, patientia ostendit. Spectaculum DEO dignum, vir fortis cum adversitate compositus. *Qui non est tentatus, quid scit?* Dicit aliquis: Infelicem me, cui hoc acciderit! Imò felicem te; quia licuit tibi te experiri. Potuit enim tale quidpiam cuique accidere; sed non erat cuiusque, similem casum sine do-

dolore excipere. Paupertatem, ignominiam, contumelias, & cætera, quæ mala vulgus nuncupat, multi patienter ferunt, multi nec sentiunt quidem: non ergò naturale est, in his mœrore consumi; sed à perversâ opinione procedit. Quid tibi ipsi mentiris? Noli mala tua facere tibi per impatientiam graviora. Tam miser quisque est, quàm se ipse existimat.

5. Omnis ægritudo, morâ tandem decrescit; & licet contumacissimum dolorem tempus adimit, & enervat. Cur non id consilio præripis, quod allatura est diuturnitas? Quòd si dolore calamitas vincitur, eat omnis inter luctus dies, noctem sine somno mœstitia consumat. Sed si nullo fletu adversitas mitigatur; disce te ipsum regere, & omni adversitati invictâ constantiâ obfiste.

CAPUT XVI.

De Spe, & Desperatione. Quo-
modo utramque moderari oportet.

1. **S**Pes vana, & mendax, & verè
Somnia vigilantis est, nisi in
DEO collocetur; cuius solo nutu
omnis difficultas vinci potest.
Quid rei terrenæ expectatione cru-
ciaris? Nemo sperat, quæ contem-
nit. Licet te nunquam sperata de-
ceperint; sollicitus tamen eris, &
incertus tui, ac in ancipiti positus.
Ut pedibus loca invia, & prærupta
non petis; ita nec animo ea spe-
randa, quæ in tuâ potestate non
sunt. Omne miseræ momentum
hoc est; defuisse voluntati, quod
speravit.

2. Sæpe admonendus est ani-
mus, ut quæcunque extra te, & cir-
ca te sunt, aspiciat ut peritura, te-
nuique filo pendentia. Quid obli-

visceris conditionis tuæ? Mortalis natus es: nihil tibi de hodiernâ die promittitur, nihil de hac hora. Instat à tergo mors: quicquid habes, mutuo accepisti. Ususfructus tuus est, cuius tempora summus omnium Arbitratur temperat. Ad eius nutum, omnia sine querelâ reddenda sunt. Pessimi est debitoris, creditori convitium facere. Nihil est ergò sub sole, quod debeas, aut possis sperare. Illa tantum vera est spes, quæ de vero, & summo bono ritè concipitur.

3. Desperationem causant inertia, abjectio animi, nimia difficultatum apprehensio, vitiosa sui diffidentia, viriùmque & industriæ defectus. Vincitur, excitando animum eorum exemplo, qui etiam in gravioribus angustiis constituti, omnia obstantia generosè superârunt. Incipe, & propelle te ipsum: quia Deus facientes adjuvat, & quod

quod arduum videbatur, facillimum fit, si falsa de illo opinio deponatur. Quicquid accidit tibi, id omne ab æterno destinatum est. Illud autem aut ita evenit, ut naturâ comparatus es ferre, aut secus: si primum; ne despera, sed fer: finaliter, nec tunc quidem desperandum: quicquid enim illud est, citò finem & ipsum habebit, & tibi imponet. Leve est, quod ferre potes: breve, quod non potes. Sed memineris, in te situm esse, multa facere tolerabilia; si ea, ut utilia, & convenientia, apprehenderis. Calamitas, virtutis occasio est.

CAPUT XVII.

*De Timore. Quam vanus sit,
& quâ ratione vincatur. Audacia vitanda.*

i. **M**agna pars mortalium, cum nec sit quicquam mali, nec pro certo futurum sit; æstuat tamen,

men, & discurret, sibi que infortu-
 nium vel fingit, vel auget. Multa
 mala, quæ non essent, sunt, quia ti-
 memus. Quid prodest tibi ante
 tempus cruciari? An ideo oportet
 te jam miserum esse, quia quando-
 que futurus es? Stultum est, falsis
 terri imaginibus. Sæpe fallaci
 conjecturâ deceptus, verbum du-
 bix significationis detorques in pe-
 jus. Sæpe potentis offensam mayo-
 rem putas, quam reverà sit; & co-
 gitas, non quantum iratus sit ille,
 sed quantum liceat irato. Vani au-
 tem sunt hi metus; & ideo magis
 perturbant, quia vani sunt. Parum
 differt, patiaris ad versa, an expectes,
 nisi quòd modus est dolendi, non
 est timendi. Doles quantum scis
 accidisse; times quantum potest
 accidere.

2. Si vis omnem timorem exue-
 re, quicquid vereris ne eveniat,
 eventurum propone, & illud ma-
 lum

Iam tecum metire, metúmque
tuum taxa: intelliges profectò, non
re ipsâ, sed opinione magnum esse
quod metuis. Num potest aliquid
tibi durius accidere, quàm ut mit-
taris in exilium, ut ducaris in car-
cerem? Num quidpiam corpori ul-
trà timendum est, quam ne uratur,
& pereat? Excute singula ista, &
redige ad verum, timorem tuum:
multos invenies, etiam infideles,
qui hæc omnia contempserunt.
Stephanus inter lapides pacato
animo DEUM precatur: Laurentius
in flammis exultat, & insultat ty-
ranno; se ultrò projicit in succen-
sum rogam Apollonia Virgo. Ri-
det ferreis malleis contusus in pi-
la Anaxarchus: Socrates cicutæ po-
culum gaudens exhaurit, & Critiæ
propinat. Quid ignes metuis, &
turbam carnificum circa te fremen-
tium? sub istâ pompâ, quæ stultos
territat, latet mors, quam tot pueri,

tot puellæ læto animo amplexi sunt. Deme rebus tumultum, deme personam, redde singulis faciem suam: nihil in illis terribile esse videbis, præter ipsum timorem.

3. Abduc animum à privatâ causâ ad communem. Dic, mortale tibi & fragile corpusculum esse, multisque morbis, ac tandem mori obnoxium. Dic tibi ipsi: Jam pridem sciebam multa mihi adversa imminere. Quid nunc ergò timeo? Ægrotabo? Proderit ad animæ salutem corporis ægritudo. Ad paupertatem redigar? Tutior mihi & tranquillior vita erit. Opes amittam? & cum illis curas multas, periculúmque perpetuum. Ignomiâ afficiar? si iusta, ejus causam execrabor: si iniusta, meâ me conscientia consolabor. Repulsam speratæ rei patiar? Nec Reges quidem omnia quæ cupiunt assequuntur. In exilium mittar? Spontè ibo, eritque

que peregrinatio. Cæcus fiam? Multis cupiditatibus via incidetur. Male de me loquentur homines? Facient quod mereor, quod solent. Moriar? Hac conditione intravi, ut exirem. Sed peregrè moriar? Nulla terra est aliena non habenti hîc permanentem civitatem. Moriar ante diem? Nemo nisi amens queritur, ante tempus absolvi vinculis, & carcere relaxari. Mors, exilium, luctus non sunt supplicia metuenda; sed tributa nostræ mortalitatis. Stultum est ea timere, quæ vitare non potes.

4. Fuge audaciam, nihilque temerè ultra vires aggredere: nemo enim celerius opprimitur, quàm qui nimium de se præsumit. Exiguæ sunt vires nostræ sine Dei præsidio, à quo omnis sufficientia, omne robur emanat. Oritur audacia à propriæ virtutis nimia existimatione, à contemptu adversariorum, à

præcipiti ingenio, rebusque geren-
dis minùs exercitato. Plus me-
ruit, qui prudentior est: nam vires
proprias metitur, solerter prospici-
ens quid valeant, quid ferre recu-
sent. Audaces, cum graviora, quàm
antè conceperant, experti pericula
fuerint; effuso primo impetu sub-
fidunt & torpent, serò agnoscentes,
quàm sint incertæ hominum pro-
videntiæ, quàm vanæ cogitationes.
Initium est futuræ calamitatis in-
cauta securitas.

CAPUT XVIII.

De potentiis animæ rationalis.

*Continendus intellectus à curiosi-
tate. Cui potissimum scientiæ in-
cumbendum. Quàm malum sit,
aliorum mores disquirere. Alio-
rum iudicia spernenda. De vo-
luntatis abnegatione.*

I. **D**ATA est tibi à DEO intelli-
gendi facultas, ut ipsius
agnos

Cap. XVIII. De potent. anima Ratio 07

agnosceres, & cognoscendo amares; sed per peccatum duplici vulnere sauciata est, ignorantia & cæcitate. Nam & in notione veritatis erras; & quid sit faciendum, vel fugiendum, plerumque ignoras. Quantâ ergo diligentia vel urbs in grassantis pestilentia metu, vel arx ab hostili exercitu obsessa custoditur, ne quis non planè cognitus intus obrépat; tantâ est curâ, multoque majori vigilandum, ne intellectus malæ rei, sibi à sensibus objectæ, aditum patefaciat.

2. In primis continendus est intellectus à curiositate. Cur per inania distrahis mentem, solidæ sapientia & DEO natam? Res fugi, sapientia est. Scire quod non prodest, proximum est ignorantia. Qui verè sapiens esse cupit, non quærit in scientia oblectamentum animi, sed remedium. Nôsse gaudes stellarum vires? Inepties post-

¶

quam

quam sciveris, si ignores infirmitatem tuam. Vis ornatè & eleganter loqui? Satius est, si discas tacere. Scire nova cupis? Quid magis novum, quàm renovare te ipsum? Hoc discite. Juvat percurrere historias, & scire aliorum facta: Bene, si interim non ignores, quæ à te sunt facienda. Placita litigantium concordare delectat? Cur non & tuos affectus tumultuantes? Nisi quæres supervacua, facilè invenires necessaria. Scientia autem necessaria illa est, quæ te bonum potius, quàm doctum facit.

3. Quid in iis quæstionibus te torques & maceras, quas subtilius sæpe est contempnisse, quàm solve-
re? Cur pertinaci studio laboras, ut ea discas, quæ forent dediscenda, si scires? sed ut aliarum rerum, sic quoque litterarum intemperantia nos vexat. Nullus librorum est finis. Instruuntur Bibliothecæ ad

spe,

spectaculum potius & ornatum,
quàm ad usum legentium. Vix li-
brorum editorum indices totâ vitâ
legere poteris, quamvis multos vi-
xeris annos. Inter hos multi sunt
noxii & perniciosi: multi indigni,
qui legantur: multi vani & imperi-
ti; quos cum diu perlegeris, nihil
scies. Plures quidem à limine salu-
tare tibi permittitur, ne aliquid in
ipsis latere iudices magni & secreti
boni, sed paucis, & cum delectu, in-
sistendum. Paucis ad bonam men-
tem libris, & litteris indigemus.

4. O inanes mortalium cogita-
tiones! Impallescimus chartis, &
per innumeras artes ac scientias in-
genium extendimus, quasi nobis
per multa sæcula vivendum sit: vi-
tæ verò sempiternæ curam negligi-
mus, quæ non scientiis, sed virtu-
tibus comparatur. Quid prodest
acta externorum Regum inquirere;
& quæ passi invicem, assidue sunt

populi, magnis voluminibus describere? Quid satius foret, tua mala extinguere, quam aliena posteris tradere? Docet te Geometria metiri latifundia: doceat potius, quomodo, quod tibi sufficiat, metiaris. Numerare docet Arithmetica, & avaritiæ commodare digitos: doceat potius ea spernere & læto animo amittere, quæ tantâ sollicitudine computantur. Monstrat Musica, quomodo voces inter se consonent: ostendat potius, quomodo secum mens concordet; nec disparem reddant sonum sensus, & ratio. Non damno harum rerum cognitionem; sed hæc alia utiliter scies, postquam sciveris te ipsum, & novissima tua. Nihil scis, quamvis omnia scias, si te ipsum ignoras.

5. Infame vitium ac sordidissimum est, aliena facta observare, & omnia temerè interpretari. Quis enim es tu, qui alienum iudicas sper-

Cap. XVIII. De potentia animæ Rat. III

vum? Domino suo stat, aut cadit. Ipse est qui iudicat omnes. Quâ audaciâ divinum Tribunal præsumis invadere? Attende tibi, & latebras conscientiæ tuæ perferutare. Vide ibi mala quæ insunt, bona quæ desunt, & noli oculos ad aliorum vitam convertere. Vix quidpiam iustè fit, quod non possit pravum ingenium in malum detorquere. Ipsi Evangeliiis abutuntur hæretici: Christi actiones calumniabuntur Hebræi. Ut corpora melancholica & mali humoris, quicquid cibi sumpserint, in bilem vertunt: sic anima malè disposita quicquid videt, quicquid audit, perperam interpretatur. Bona vel mala intentio sæpe res bonas vel malas facit: hæc autem soli Deo nota est, qui scrutatur renes, & corda. Quod si factum alienum nullâ potest ratione defendi; quid ad te? Non erubescis, foetissima quæque quasi è

latibulis educere, ac publicè spectanda proferre? Cur non te ipsum observas, qui cæteris deterior es? Te ipsum dijudica: DEI enim judiciū evades, si tui iudex severus fueris.

6. Ut ingeniosi notandis aliorum factis plerique sumus, indè nobis prudentiæ famam perquirentes; ita facilè suspicamur, alios de nobis malè sentire, vel loqui; nos illis odiosos esse & despiciatos. Hoc vitium ut repellas, temperanda primò cupiditas est, quâ hominibus placere, & magni ab illis æstimari desideras. Tum danda est opera, ut vel ipsam cogitationem abjicias, sciendi quid alii de te sentiant, vel loquantur, cùm præsertim sæpe contingat, eos nec quidem de te cogitare, quos fingis perperam de te loqui, & te observare. Dic tibi cum Apostolo: *Si hominibus placerem, Christi servus non essem.* Dic ad alios: *Mihi pro minimo est, ut à vobis*

Cap. XVIII. De potent. anima Rat. 113

vobis iudicet, aut ab humano die.
Talis reverà es, qualis es apud
DEUM. Sensus & loquela homi-
num nihil adjicit bonitati tuæ; ni-
hil detrahit de malitia. Melius est,
bonum esse, quàm videri.

7. Nihil tuæ voluntati contra-
rium eveniet, si eam penitùs abno-
gaveris, & transfuderis in divinam.
Sic mentis solidâ pace, sic verâ tran-
quillitate perfruêris. Vives ut vo-
les, si, quid velle debeas, didiceris.
Debes autem velle, quod DEUS
vult. Hæc est unica vitæ hujus feli-
citas, velle, ut, quæ fiunt, ita fiant, si-
cut vult DEUS, non ut volumus ipsi.
Ducit te DEUS ad finem, ad quem
ab æterno destinatus es, per suavia
& aspera, per prospera & adversa.
Etsi repugnaveris, sequêris nihilo-
minùs, & impius eris. Ducit vo-
lentem DEUS, nolentem trahit.

CA-

CAPUT XIX.

*De statu proficientium. Varia
profectus adjuncta. Temporis
astimatio, & usus. Dei presentia
necessaria.*

1. **S**I bonus esse cupis; primùm
S credito, te malum esse. Nun-
quam proficies, si proficiendi de-
posueris appetitum. Nolle profice-
re, deficere est. Argumentum ani-
mi in melius translatis est, si vitia
tua vides, quæ adhuc ignorabas. Sic
ægris gratulari solemus, cum se
ægros esse senserunt. Noli facile
tibi credere; sed excute te, & ob-
serva, tuique profectus experimen-
tum cape animi firmitate & cupi-
ditatum diminutione.

2. Potes, si vis, unâ die ad cul-
men sanctitatis pervenire, si toto
corde aversus à creaturis, ad DEUM
convertaris. An verò vitam intus
cum DEO agas, ex his signis depre-
hen-

Cap XIX. De Statu proficientium. 119

hendes. Si tibi displiceant res transitoria: si cures, quod perfectius est: si opiniones & iudicia hominum spernas. Magnum vero adjumentum ad omnem virtutem, præbebit tibi vitæ & Passionis Christi assidua meditatio. Ipse est liber vitæ, in quo solo, veluti in divite ac instructissimâ bibliothecâ, reperies, quidquid pertinet ad salutem. Non tamen sufficit Christum scire & meditari, nisi etiam imiteris; atque ita vivas, sicut ipse docuit verbo, & exemplo. Nisi ad regulam, prava non corriges.

3. Præclare à quodam dictum est, eos qui proficere velint, ita vivere, ut perpetuò curentur. Non tamen consistit in multis, sed in his, quæ quotidie fiunt, perfectè obvenndis. Non enim in facto laus est; sed in modo, quo res fit.

4. Volant dies, festinat tempus; & quod præteritum est, nemo tibi resti-

restituere potest. Prædia tua à ne-
 mine pateris occupari: vitam verò
 & tempus tibi eripi à quocunque
 permittis, ejus rei profusissimus,
 cujus solius avaritia honesta est.
 Computa ætatem tuam, revoca ad
 calculum præteritos annos; Quan-
 tum ex his diripuerunt somnus, gu-
 la, lites, amici, & otiosa discursa-
 tio? adjice quod sine usu jacuit,
 quod nihil agenti aliudque agenti
 elapsum, te non sentiente quid per-
 deres; intelliges, quàm exiguum
 tibi de tuo relictum sit, & te im-
 maturum mori fateberis. Sæpe que-
 reris de transactis diebus, quos ma-
 lè perdidisti: cur non eniteris sic
 præsens tempus transfigere, ut eo
 elapso dicere possis: Non video,
 quo pacto illud melius potuerim
 collocare? Cur hodiernum perdis,
 quod tuum est, & futurum dispo-
 nis, quod tuum non est? Maxi-
 ma vivendi impedimentum est
 dila-

dilatio. Vive hodie; cras vivere se-
rum est.

5. Bono loco res tuæ erunt, si om-
nia, quæcunque facis, ad DEI glo-
riam dirigas; atque ita singula fa-
cias, ac si ipse spectet, qui videt om-
nia, omnia sustentat, omnibus pro-
videt. Magna tibi necessitas indi-
ceta est probitatis, cum ante ocu-
los agis Judicis cuncta cernentis.
Sic vive, ac si nemo in mundo sit,
præter te solum & DEUM.

CAPUT XX.

*De bono solitudinis. Fugienda
malorum societas.*

I. **I**ngens argumentum est com-
positæ mentis, & à pravis affe-
ctionibus emundatæ, secum posse
consistere. Sicut DEUS, se solo bea-
tus, in se semper moratur; ita ad
DEI felicitatem proximè accedes,
si tecum manere didiceris. Et qui-
dem si volueris, nunquam eris soli-
carius.

rarius, si nunquam à Christo separeris. Tecum loquere ; sed cave, ne cum malo homine loquaris. Vis autem scire, quid tecum colloqui possis ? Id quod homines de aliis libentissimè faciunt : de te apud te malè loquere. Produca vitia tua, & castiga quicquid in te animadversione dignum repereris. Nunquam deerit aliquod vitium, cui curatio adhibenda sit. Abscondere in otio, sed & otium tuum absconde. Gloriarì solitudine, iners ambitio est. Corporali autè solitudini internam pingere ; ut grata tibi atque utilis sit. Esto liber ab omni creaturâ, & à corde tuo earum imagines exclude : ibi enim reperitur DEUS, ubi omnes creaturæ deseruntur.

2. Si vis bonus esse, fuge malorum consortium. Nihil tam damnosum bonis moribus, quàm se populo committere. Nunquam mores, quos intulisti, referes. Animus

Cap. XX. De bono solitudinis. 119

tenet & parum tenax recti, vitiorum
impetum, tam magno comitatu
venientium, ferre non potest. Faci-
le transitur ad plures. Unico exem-
plo luxuriæ, seu avaritiæ, perire po-
tes. Trahunt in pravum parentes,
trahunt socii, trahunt servi. Plena
omnia periculis, plena sunt laqueis.
Vix ullus in mundo est, qui non
aliquod vitium aut commendet,
aut imprimat, aut nescienti allinat.
Continebis te aliquando inter do-
mesticos lares, extra forum &
commercium hominum: proh!
quàm suavi & optatâ fugâ! Omnia
intus serena, omnia tranquilla, sine
nube & vento. Accedit casu, qui te
evocet; sequens. Coniungunt se
alii, fit corona, venit ad turbam,
peccatur multiplici excessu; & qui
bonus exieras, pessimus regredieris.
Vulnera autem animæ non depre-
hendis, nisi iterum solitarius. Re-
cede ergo in te ipsum, quantum
potes.

potes. Lætior est animus, qui in pauciora distringitur.

CAPUT XXI.

De virtutibus Theologicis. Fides operibus comprobanda. In solo Deo ponenda fiducia. Motiva amoris erga Deum. Amor proximi beneficiis ostenditur. Hortatio ad Eleemosynam.

I. **B**asis cæterarum virtutum, & totius Christianæ vitæ fundamentum, est fides; sine quâ nemo potest placere Deo. Hæc est sapientia, quæ domuit orbem; cui firmiter adhærendum, omni disquisitione & curiositate rejectâ. Crede autem, & operare; quia fides sine operibus mortua est. Sermo tuus, & professio tua jactitant fidem: cave, ne vita & mores prædicent infidelitatem. Credis Evangelium: cur non obedis Evangelio? Credis vitam æternam: cur brevissimam

Annun tempus interminabili præ-
fers æternitati? Quid prodest cre-
dere vera & bona, si tu falsus es, &
mala operaris? Vix fieri potest, ut
bene credat, qui malè vivit: ille
enim verè credit, qui exercet ope-
rando, quod credit.

2. Cum certissimum sit, DEI pro-
videntiâ omnia disponi, & guber-
nari, adeò ut nec passer de cœlo, nec
folium ex arbore cadat absque ejus
nutu & voluntate; ipsi te totum
trade excelso animo, & ingenti
fiduciâ, nihil dubitans, quin oppor-
tunum ad res omnes auxilium sis
habiturus. Scito, omnia humana
consilia atque præsidia fallacia, &
incerta esse; teque regi & agi abs-
que ullâ anxietate à DEO sinas. Et
si res accidant inopinatæ, quibus
actionum tuarum & consiliorum
tota series turbari & præcidi videa-
tur, vel morbis, vel falsis crimina-
tionibus, aliisque casibus graviori-
bus

bus; ne despondeas animum, sed spe divinâ munitus, ejus te regimini subijce: nam per hos casus, ad illum finem te divina Sapiencia perducit, quem tibi ab æterno destinavit. Non sentit malum præsens, qui futura sperat bona.

3. Charitas omnium virtutum Regina, & DEUM respicit, & proximum. Et DEUS quidem ex toto corde, ex totâ animâ, ex totis viribus, super omnia amabilia diligendus est, purè propter se, & suam infinitam bonitatem. Quod es, quod vis, quod moveris, quod sentis, quod intelligis, DEI gratia est. Ipse te à servitute diaboli redemit: ipse animam tuam innumeris prærogativis nobilitavit: ipse tibi vitam æternam, nullis præcedentibus meritis, præparavit. Cœlum, terra, aër, aqua, & omnia quæ in eis sunt, magnis vocibus quotidie clamant: ut summo cum amore prosequaris, à quo

à quo propter te creata sunt. Cui
pet multa vagaris, quærendo bona
animæ tuæ? Ama unum bonum,
quod est omne bonum. Quære
simplex bonum, quod est summum
bonum; quo nihil majus, nihil
amabilius potest excogitari. Solus
amor est, quo mutuum Creatori
vicem, quamvis nõ ex æquo, repen-
dere potes. Amor autem non est
otiosus; non quærit quæ sua sunt;
operatur magna, si est. Nulla amo-
ri impervia difficultas. Verus ama-
tor mori potest, vinci non potest.

4. Natura omnis amorem indi-
dit mutuum, & sociabiles fecit;
omnes enim homines magni cor-
poris membra sumus, ad eandem
fidem & gloriam vocati. Non
amat Deum, qui non diligit fra-
trem suum. Actus verò dilectionis
erga proximum sunt, beneficia
omnibus conferre, omnibus pro-
desse, omnes obsequio & amore

H

præ

prævenire. Beneficia autem læto animo & prompto indigentibus conferes, nullâ intercedente morâ, nisi in accipientis verecurdiâ. Sufficiat ad remedium, tristius quidpiam passis, quòd eorum indigentiam scias. Molestum verbum, & onerosum est, iogo. Si amici desiderium occupas, & antecedis, antequam rogeris, multiplicas munus tuum. Non tulit gratis, qui, cum rogasset, accepit. Si prævenire non potuisti, plura rogantis verba intercide, ne rogatus videaris; teque daturum, ipsâ festinatione approba, etiamsi non fuisses interpellatus. Tum bona verba bonis rebus adjice; nec quidquam triste misceas beneficio, non mœstitiam, non tarditatem, non exprobrationem, non denique jactantiam. Res ipsa te silente loquetur, & qui videt in abscondito, reddet tibi.

5. Inter actus Christianæ beneficent-

Cap. XXI. De virtutibus Theolog. 125

scientiæ præcipuum tenet locum
elemosyna; quâ fides probatur,
redimuntur peccata, emitur cœ-
lum. Cave ergò, ne despicias pau-
perem; qui cum sibi egēnus sit, te
facere divitem potest. Peccatistuis
venundatus es, redime te pecu-
niâ tuâ: fac de instrumento ava-
ritiæ, subsidium misericordiæ. Hi-
strio te ad risum provocans, ple-
nus â te recedit; Christus offerens
regnum cœlorum, nihil accipiet?
Tributa Principi vel invitus solvis,
etsi ex agris nihil perceperis; Chri-
sto Regi ex eo, quod superabun-
dat, frustum panis denegabis? Ca-
ve, ne parcens pecuniis tuis, reus
sis sanguinis fratris tui. Si non pa-
visti, occidisti. Cogitas, quam
benè alii post te vivant; non cogi-
tas, quàm malè tu moriaris. Satius
est deesse aliquid hæredibus tuis
de patrimonio, quàm tibi de salu-
te. Inspice rationes tuas. Vide,

quid in æternâ patriâ, quid hîc possideas. Ex omnibus rebus tuis, id solum in morte reperies, quod per manus pauperum in cœlum præmisisti. Argue infidelitatem tuam. Invadere domum hostis potest, cœlum non potest.

CAPUT XXII.

De Prudentia. Ejus necessitas & difficultas. Officium viri prudentis.

1. **U**T architectis nullum opus rectè procedit sine linea, & libella; ita nec nobis sine prudentia. Hanc autem difficillimam esse omnes fatentur. Oritur ex eo difficultas; quòd intra considerationis suæ ambitum res omnes tam universas quàm singulares complectatur; ac deinde, quòd nullus sit certus status rerum humanarum; quæ cum sint variæ semper & contingentes, atque à diversis pendeant

circa

circumstantiis, non est cuiusque ingenii, certam in illis statuere normam, & quæ non rarò repugnantia sunt, certo quodam temperamento conjungere, & miscere. Obscuritatem verò adfert caligo illa, quâ rerum gerendarum causæ involvuntur. Apparent quidem earum fastigia; sed latent fundamenta. Latet etiam divinum decretum, de prospero vel infelici rerû evêtu: unde fit, ut paucorû sit ista virtus. Pauci possunt, quid magis expediat, in quovis negotio prævidere.

2. Prudentiam gignunt usus, & memoria, Res enim singulares, quas illa regit, notæ homini fiunt per usum, & experientiam. Tutus eris, si tuo, & alieno credideris experimento, nec altiori rei te impones, in qua tibi tremendum, & unde cadendum sit. Ut verò omnia prudenter disponas, inspicere primum debes te ipsum; deinde ne-

gotia quæ aggredieris; tum eos, quorum causa, vel cum quibus agendum est. Et te ipsum quidem accuratè æstimabis; ne plus quàm potes tibi posse videaris. Aliquis eloquentiæ fiducia prolapsus est: quidam patrimonio suo plus imperavit quàm ferre queat: alius infirmum corpus laborioso oppressit officio. Æstimanda sunt postea quæ aggredieris; & vires tuæ cum rebus agendis comparandæ. Opprimunt onera, quæ ferente majora sunt. His quoque admovenda manus, quorum finem aut facere, aut certè sperare possis. Hominum deinde delectus habendus est, an digni sint, quibus partem vitæ tuæ impendas; eorum mores examinandi; ne tibi noccas, dum aliis prodesse studes. Denique considerandum est, utrum natura tua rebus hujusmodi agendis idonea sit; & eò inclinandum, quò te vis ingenii

genii defert. Reluctante naturâ irritus labor est.

3. Vir prudens nihil aggreditur, quamdiù aliquâ perturbatione agitur: non enim potest verum & honestum discernere concussa mens, & pravae affectionis præstigiis delusa. Multum item prudentiæ adversatur præcipitatio, quæ in graves ac inextricabiles casus plerofque indaxit. Quare prudens nil temerè agit, propriumque iudicium alieno consilio subjicit. Ibi salus, ubi multa consilia. Spectat quoque ad prudentem, rem denudare, & acutè introspicere, sine fūco & integumentis, quæ decipere incautos solent. Sepone pecuniam, famam, dignitatem: intus rem ipsam scrutare: quære quid sit, non quid vocetur. Stultum est, simulacris & umbris falli. Tum debes veluti ex speculo, quicquid evenire potest, explorare; ne stultum illud

quandoque dicendum sit: Non putaram. Ad id longa consultatio adhibenda, maturumque iudicium, & subtile examen; ne prava aliqua circumstantia, actionem vitiet, ne prudentia degeneret in astutiam & calliditatem, & ne in tantâ veri ac fucati boni viciniâ vitium pro virtute amplectaris. Peractâ denique electione, omnem præcède moram, statimque exequere quod decreveris. Nullus cunctationi locus est in bono consilio, quod non potest laudari, nisi peractum.

CAPUT XXIII.

De Iustitiâ, & Religione. Actus utriusque. Quid sit poenitentia, & in quo consistat.

I. **I**ustitia suprema virtus, aliis nata. Ita non sibi, quicquid habet transfundit in proximos, nihil petens ex se, nisi usum sui. Hæc homines à mutuis injuriis avertit, & mutua-

mundum univcrsum in pace constituit. Vir justus neminem lædit, alienum non vendicat, omnibus prodest, dat unicuique quod suum est. Si præsit, iusta præcipit, omnibus pater, propriisque utilitatibus subditorum commoda præfert; pœnis vitia coërcet, præmia bonis largitur, & sic omnes continet in officio. Si subsit, servat concordiam, legibus paret, & jussis majorum, suoque statu contentus officia & dignitates non appetit, nec se rebus ingerit, quæ ad se non spectant. Gratiâ autem iustitiam colit; quia iustæ actionis nullum majus præmiam existimat, quàm justum esse.

2. Religio, moralium virtutum præstantissima, Deum immediatè respicit, ejusque cultum & honorem. Parùm est nôsse Deum, quod & dæmones faciunt, qui odertunt: amor insuper & cultus exigitur, his ex rebus constans; quæ utinã tam
bene

bene implerentur, quàm sciuntur! Scis DEUM illum esse, qui præsidet mundo, qui humani generis tutelam gerit, qui universa moderatur. Ipsum solum potentem, solum bonum, solum altissimum confiteris: ab eo, tanquam à summo bono, & tuo ultimo fine, perpetuam beatitudinem expectas. Cur non igitur, ut par est, eum colis? Stultitia magna est, fidem linguâ, moribus infidelitatem prædicare. Hujus notæ homines irrisit olim celeberrimus inter Ethnicos Philosophus, dicens: Nihil gloriosius esse Christianis, cum loquuntur: nihil miserabilius, cum operantur.

3. Divini juris læsi reparatrix est Pœnitentia: quæ ad peccati detestationem inclinat, cum efficaci voluntate, DEO, per illud offenso, satisfaciendi. Hæc est enim pœnitentia, præterita peccata detestari, & expiare; nec amplius in ea consenti-

sentire. præterit quod delectat; restat, quod arguit, quod torquet, quod damnat. Quid prodest transactam fœditatem abscondere? Nemo nocens se iudice absolvitur. Si agnoscis iniquitatem tuam, ignoscit DEUS; si fateris, mederis. Quid refert, neminem scire vitium tuum, cum tu scias? An utilius tibi existimas, damnatum latere, quam palam absolvi? Ubicumque lateas, conscientia tecum est; non potes eam effugere. Miserrimus es, si hanc aspernaris.

4. Ne timeas memoriam tuam; ne erubescas te in præteritum retorquere, erroresque tuos tibi exprobrare. Quò frequentius id feceris, eò citius emendaberis. Ipse de te vindictam fume; nec ea iterum admittas, quæ fecisse te plangis. Plerique liberati à naufragio, exinde repudium & navi & mari
di.

dicunt. Deique beneficium periculi memoriâ honorant. Hanc bonam sollicitudinem in te esse cupio; ne iterum experiri velis, quod semel timuisti. Grande periculum evasisti: ne te iterum discrimini exponas. Toties pepercit Deus, quoties deliquisti; cave, ne idcirco deterior fias; quia Deus bonus est. Nisi te quotidie emendes, quotidie deterior eris.

CAPUT XXIV.

De Pietate & Observantia. Obedientia commendatur, itemq; gratitudo, Quomodo accipiendum, & reddendum sit beneficium.

1. **N**ullâ vi verborum exprimi potest, quàm laudabile opus sit, posse hominem dicere: Parentibus meis cessi, & parvi semper: bonum patriæ civem me semper exhibui: fratribus & consan-
gini-

guineis bene facere nunquam cessavi : omnes vincere beneficiis conatus sum. Hæc sunt nimirum Pietatis officia, quibus debitum tribuimus cultum patriæ, parentibus, fratribus, & aliis sanguine conjunctis. Quod verò pietas erga cognatos, id præstat observantia erga Prælatos, Principes, Præceptores & alios, qui aliquo modo nos antecedunt dignitate, sapientiâ, ætate, religione, & sanctitate. Solemus enim coram illis assurgere, caput aperire, viâ decedere, aliâque honoris signa pro more patriæ exhibere. Hæc autem omnia profuso ac reverenti animo præstabis. si præcesserit in intellectu magna sublimitatis illorum æstimatio. Nam hinc orietur in voluntate fuga quædam & metus, quo percussus nimiam cum illis familiaritatem declinabis, atque ab eorum magnitudine in tuam quodammo-

6 *Manuduct. ad Cœlum,*

ad res illes parvitatem. Omnis potestas à DEO est. Quicquid præstiteris majoribus tuis, infra debitum honorem erit, si DEUM in illis consideraveris.

2. Obedientia, melior dicitur esse quàm victimæ; quia per eam propria voluntas mactatur. Suscipiendum est autem Superioris edictum, velut emissa divinitus vox, nullâ quæsità præcepti causâ vel motivo. Nescit judicare, qui perfectè didicit obedire. Moncat Superior, jubeat lex, dicat quid me velit facere; non disco, non disputo, non excuso: sed simpliciter & velociter pareo, paratus ad omnia, seu facilia seu ardua, pari gaudio & promptitudine exequenda. Unum est, in quo refractarius, & contumax esse potes, si quis nimirum à bono te retrahat, & adversus DEI legem impellat, Cætera omnia

omnia constanter & sine murmuratione exequi debes,

3. Gratitude debitum respicit ob acceptum beneficium. Nihil autem magis præstandum, quam beneficii æstimatorio; si non ex rei magnitudine, saltem ex animo, & affectu donantis. Tum jugis benefacti memoria necessaria est, quæ semper animo hæreat. Gratiam referre nequit, nisi qui meminit; & qui meminit, jam refert. Hoc non exigit opes, non operam, non felicitatem; in promptu omnibus est. Ut desint vires, nunquam deerit voluntas, quâ rependere etiam Regibus potes. Cùm ab aliquo accipis beneficium, hilaris accipe, & gaudium profiteri, quod sit danti manifestum; ut muneris sui fructum capiat. Justa lætitiæ causa est, lætum amicum videre; justior, fecisse. Qui gratè beneficium accepit, primam ejus pensionem

sionem solvit. Qui vix indicat se
sensisse, vix labia diducit: ingrator
est, quàm si taceret. Vir bonus,
dum accipit beneficium, de red-
dendo statim cogitat. Quid enim
tam contra officium, quàm non
reddere quod acceperis? Nec men-
surâ pari, sed uberiori reddendum;
sicut terra, suscepta semina ma-
jori cumulo restituit. Cave ta-
men, ne in gratiæ relatione ni-
miùm festines. Quidam, cùm ali-
quod munusculum missum est il-
lis, aliud subinde intempestivè re-
mittunt, & se nihil debere testan-
tur. Rejiciendi hoc genus est,
cùm munus munere subitò expun-
gis.

CAPUT XXV.

*De Veritate ejusque usu. Sim-
plicitas laudatur. Actus fidelitatis.*

IN omni sermone, gestu & scri-
pturâ, aliisque signis externis

VELIS

veritas sit. Cave; ne ut vestitum, sic sententiam habeas, aliam domesticam, aliam forensem: ne in fronte ostentatio sit, intus veritas occultetur. Omnium enim perniciosissimum est, mendacium vitæ. Nam si omnem sermonis falsitatem abominaris, tanquam sublimi animo indignam; cur ipse mendacium esse, & vivere non formidas? Magna res est; unum hominem agere.

2. Simplicitas, parùm hominibus cognita virtus, tantæ est dignitatis, ut eâ DEUS magnoperè delectetur: nam *cum simplicibus sermocinatio ejus*. Simplex enim ille integerrimus cum sit, simplices esse vult animas, quæ ad se conveniunt. Est autem simplex, qui sine duplicitate & hypocrisi talem se exterius exhibet, qualis interiùs est: qui proprios defectus, cum fert occasio, candidè & sincerè fa-

retur: qui malitiâ parvulus est, & omnem politicam agendi rationem detestatur: qui non exclusâ prudentiæ circumspectione, fidem in omnibus esse arbitratur, malum de nemine suspicatur: qui stultus apud homines videri non refugit, ut sit sapiens apud DEUM: qui ab omni multiplicitate alienus, simplici intentione DEO placendi, cuncta operatur. Nunquam pertinges ad metam, si duplici graderis viâ.

3. Fidelitas, inter maxima & præcipua humani generis bona, colenda est: hac enim sublatâ, tollitur usus commerciorum, dissolvitur amicitia, fœdera dissociantur, universa Respublica perturbatur. Rara tamen & ista est, ac ferè mundo incognita virtus. Passim accusant humanam perfidiam tot ad contractus adhibiti testes, tot stipulationum firmamenta, tot interpositæ industriæ: qui nihilo-

lomi-

lominus vix sufficiunt, ut firma maneant pacta & conventa, Adeo plerique sordidi sunt, ut sanctior sit illis quaestus quam fides. O turpem humano generi, publicæ fraudis ac nequitiae confessionem! Nemini credimus sine teste, sine sponsore: & tutius in tabulis, quam in animi sacrario, fidem custodiri arbitramur. Cæterum vir fidelis quodcunque opus promissum constanter exequitur, commissa sibi secreta nemini pandit, datam fidem etiam hostibus servat, ipsamque regnis ac vitæ præfert. Tardè quidem promittit; quia celeri sponsioni celerem incumbere poenitentiam novit: sed si semel spondit, non fallit, non violat, nisi fortè rerum status mutetur, aut peccandi periculum incidat. Neminem obligat promissio, quæ non potest sine scelere adimpleri.

CAPUT XXVI.

De Amicitia. Quibus officiis sit colenda. Præcepta quædam, ad mutuam conversationem pertinentia.

Nihil magis ad humanam vitam necessarium, quam amicitia; nihil commodius, nihil jucundius. Ea est mutua duorum benevolentia, in virtute fundata, & bonorum communicationi conjuncta. Quantum hoc bonum est, ubi præparata sunt pectora, in quæ tutò secretum omne descendat: quorum conscientiam minùs quam tuam timeas: quorum sermo sollicitudinem leniat, sententia consilium expediat: hilaritas tristitiam dissipet, conspectus ipse delectet? Quid dulcius, quam hominem habere, cui confiteri non times, si quid deliqueris; cujus vel solus occur-

sus

sus pro fit tibi? Vera esse amicitia nequit, nisi reciprocus interveniat amor: sed amare principalius est, quàm amari; atque ideo benevolentia pro fundamento statuitur, redamatio connotatur. Vera item amicitia est Christi glutino copulata. Solida in malo amicitia esse non potest.

2. In eligendo amico magna cautio adhibenda, sunt autem quatuor in eo probanda. *Fides*, res difficillima, cujus sola ferè umbra in terris reperitur: ut te & tua ei tutò committas. *Intentio*; ut amicitia finem honestum habeat, & res divina non transeat in turpitudinem. *Discretio*; ut scias quid præstandum illi, quid ab eo petendum. *Patientia*; ut paratus sit animus, quæcunque adversa pro amico sustinere. Hæc cum in illo probaveris, explorare insuper debes, prioribus amicis quomodo usus sit:

I S.

nam

nam talem in te futurum sperabis, qualem cæteris se præbuit. Fidus amicus vivus thesaurus est, magnâ servandus curâ: magno, si pereat, fletu lugendus. Beatus es, si talem habes, qui te diligat, non tuas opes, non mensam, non ingenium: qui errantem corrigat, cadentem sublevet, currentem adhortetur! Qui se spectat, qui res externas sibi pro fine proposuit, verus amicus non est. Tamdiû te diliget, quamdiû utilis ei fueris.

2. Sicut Medicus, carissimum sibi ægotantem curaturus, nec ferro, nec igni parcit; ita erga amicum correctione indigentem te gereere debes, liberrimè, audacter, constanter, nihil negligendo, aut dissimulando. Damnabile est obsequium, per quod vitia foventur. Sit autem admonitio secreta, adfit ei omnis suavitas, careat omni verborum acerbitate. An aliquis tibi

in amicitiam recipiendus sit, diu delibera: cum placuerit fieri, toto illum pectore admitte; tam liberè cum eo loquere, quàm tecum. Ita quidem vivere debes, ut nihil illi committas, nisi quod inimico committere possis: sed quia interveniunt quædam, quæ consuetudo fecit arcana, omnes curas cum amico, omnes cogitationes misce. Quod si cupis sine periculo cum omnibus loqui, id facile assequeris; non occultando, quæ feceris, sed nihil faciendo, quod velis occultum esse.

4. Affinis amicitia est affabilitas, quæ humanam conversationem moderatur; in qua servanda modestia est, servandum silentium. Multa decet audire virum probum, pauca loqui. Vitiosum est, velle potius sciri, quàm scire; cognosci, quàm alios cognoscere; proprias merces inutiliter prodigere;

gere; quàm sibi alienas compara-
 re. Assuescere oportet eorum, cum
 quibus vivis, verbis & moribus
 incompositis: & quia multi multa
 loquuntur falsa, inepta, puerilia,
 nihilque ad rem pertinentia, hæc
 prudenter dissimulabis. Animi ab-
 jecti, ac muliebris est, cum iis
 dumtaxat versari velle, qui ce-
 dant, applaudant, & adulentur. De
 te rebusque tuis parcius loquere:
 tuæ sententiæ ne pertinaciter inhæ-
 reas, & à verbis elatis abstine, quæ
 auctoritatem & magisterium sa-
 pient. Cùm quidpiam contra de-
 corum occurrit tibi, in te regressus
 te ipsum interroga, an & tu tali vi-
 tio labores: tum ex omnibus quæ
 audis & vides, aliquid semper ad
 tuum profectum excerpe. Bene te-
 cum agitur, si ex alieno peccato
 tuum emendes.

5. Cùm tibi aliquid occurrit in-
 solitum, ne id continuò reprehenda-
 das:

das: nam levis animi indicium est, aliena mirari, & ridere, & suo servare municipio. Res aestimandæ, prout sunt, non ut videntur. Vulgus omnia aestimat ex novitate, difficultate, artificio, raritate, pompâ, rumore, & extrinseco apparatu: sapiens intrinsecum rei pretium, & honestatem respicit; eaque omnia spernit, quæ plebs insana admiratur. Quicquid acciderit, penes te est, ut fructum ex eo capias. Noli te coarctare, & limitare proventum tuum. Licet tibi personam obducere, & actores fabulæ imitari. Illi dum flent, non dolent; dum emunt, non possident; jubent sine imperio, objurgantur sine vindictâ, objurgant sine irâ: agunt, scilicet, alienam vitam. Utinam & tu sic in aliorum societate te geras, sine affectu, & proprietate: Magnum theatrum mundus est, in quo tot histriones, quot homines sunt. Cu-

ra autem, ut, qaantum fieri potest, spectator sis, non actor fabulæ. Qui spectaculum sui in scena exhibent, laborant; qui spectant, rident & delectantur.

CAPUT XXVII.

De liberalitate. Quid sit, & qualiter exercenda. Quomodo differat à Magnificentia.

Liberalis est, qui rectè dat & rationabiliter, & pro modo facultatum, quantum decet, impendit, quando & quibus oportet, non suam sed alienum spectans emolumentum. Porro liberalitas virtus est beneficiorum erogatrix, quæ circa pecuniarum largitionem & acceptionem versatur: sed largitio principaliter intenditur; quia præstantius est dare, quàm accipere. Sufficit autem voluntas, cum tribuen-

buendi facultas deest : imò hæc maximè attenditur , ut non solùm profis , sed velis prodesse. Nemo fluminibus, aut mari gratias agit, quòd navigia patiantur : neque arboribus, quòd fructus ferant : nec vento, quòd secundus aspiret : nam licèt hæc omnia beneficia sint, illis tamen deest benefaciendi voluntas. Quod verò alicui donandum est , pretium à celeritate sortitur. Properat omnis benignitas ; & jucundum est munus , quod obviam venit.

2. Non potest quisquam beatè degere , qui omnia ad utilitatem suam convertit : alteri vivas oportet, si tibi vivere optas. Quid tanquam tuo parcis ? Procurator es. Omnia ista , quæ ferreis claustris custodis, quæ ex alieno sanguine rapta tuo defendis, tua non sunt. Deposita apud te fuerunt , & jam ad alium dominum spectant. Aut
hostis

hostis illa, aut hostilis animi successor invadet. Quæris, quomodo facias tua? Donando. Quid est hoc, quo te divitem putas? Domuncula, pecunia, agellus: si donaveris proximo, beneficium erit, virtus erit, quæ tecum in æternum manebit. Tunc pretiosa est pecunia, cum usu largiendi desinit possideri.

3. Cui res angusta domi est, liberalis esse potest: laudem verò magnificentiae ille solus assequitur, cujus opulentia spectabilis est. Hæc propriè in operis admirabilitate conspicitur: Si quis enim magni pretii gemmam in usum rei divinæ largiatur, eximiè potiùs liberalis quam magnificus dicendus erit: sed si pretio gemmæ sacrarium, templum, aut aliud splendidum ac mirabile opus extruxerit; magnificus nuncupabitur. Operum verò nomine, in quæ magni sumptus

Cap. XXVII. De Liberalitate. 151

conferri possunt, ea intelliguntur, quæ pertinent ad cultum DEI, ad populi utilitatem, ad publicam hilaritatem, & ad quædam hominis officia splendide præstanda. In his decóri ratio habenda est, respectu operantis, & facultatum. Non est magnificus, qui plura quàm habeat profundit: qui ære alieno se & suos gravat; ut magnificentiæ laudem consequatur. Verè liberalis & magnificus ille est, qui quod donat, & expendit, detrahit sibi,

CAPUT XXVIII.

De fortitudine. Quæ sint ejus officia. Mortem à viro forti contemnendam esse.

I. **D**uplex Fortitudinis officium est: unum, idque præcipuum, labores atque pericula sustinere: alterum, eadem aggredi cum oportet. Vir fortis non se temer.

merè malis ingerit, sed advenien-
tia constanter fert: non se minis
aut precibus à recto detorqueri
permittit; etsi plura benè cœptis
obstant impedimenta, non cedit
oneri, stat rectus sub quolibet pon-
dere: nulla illum vis, nulla potên-
tia, nullus terror minorem facit.
Quò tendat, semper attendit, non
quid patiatur.

2. Ab æterno constitutum est,
quid gaudeas, quid fleas: & quam-
vis magnâ varietate singulorum
vita distingui videatur; summa in
unum venit. Accepimus peritura
perituri. Quid indignaris? Etsi
omnia tua pereant, nihil perit de
tuo. Satiùs est dare, quod repe-
rit Deus, quàm cogi ad solven-
dum. Virum sapientem etiam in
tormentis beatum fore, ipsemet
Epicurus edocuit. Magnum qui-
dem effatum; sed nobis non incre-
dibile, apud quos extant tot Mar-
tyrum

tyrum exempla. Volenti, & Deum
amanti omnes pœnæ deliciae sunt.
3. Nullibi clariùs fortitudinis
præstantia elucet, quàm in mor-
tis discrimine. Difficile est ani-
mum perducere ad contemptum
vitæ; cujus amore ita plerique te-
nentur, ut nihil eâ feliciùs æsti-
ment. Sed si sapiens es, defines
inter mala numerare mortem, quæ
finis malorum est, & initium vi-
tæ. Æquo animo exire debes, re-
diturus. Mors invictam necessita-
tem habet; eam timere dementis
est; dubia enim sunt, quæ metuun-
tur; certa expectantur. Confide-
ra, nec pueros, nec mente lapsos ti-
mere mortem. Turpissimum est
autem, si eam tibi securitatem ra-
tio non præstat, ad quam stultitia
perducit. Cum exceptione mortis
data est vita: vivere noluit, qui
mori non vult.

4. Gra-

4. Gratificata est nobis natura, cum ad certum tempus usuram spectaculorum suorum concessit: jam exacto tempore discedendum est. Quis sapiens ad extremum spiritum redactus, si rursus ei vita concederetur, vellet iterum materni uteri ergastulum subire, resumere amentiam infantiae, metus puerilitatis, juventutis pericula, curas virilitatis, labores senectutis? Nemo tam feliciter vixit, cui placeret iterum nasci. Posses vitae hujus exitum non timere, si alterius ingressum sperares. Viro justo supplicium esset nasci, nisi mors sequeretur.

5. Nemo mortem lætus excepit, nisi qui ad illam se diu composuit. Ut satis vixeris, non dies faciunt, non anni; sed animus exire gestiens. Diu vixit, qui benè moritur. Bene moritur, qui benè vixit. Vis mortem tibi tranquillam
para-

parare? Assuesce ex alto cuncta despiciere. Non potest mortem timere, qui jam plura sibi eripuit, quàm rapiat mors. Vis tibi vitam incundam facere? Omnem pro illa sollicitudinem depone: vitam sic institue, ut liceat tibi quotidie dicere: Vixi. Non potes bene vivere, nisi quotidie moriaris.

CAPUT XXIX;

De Magnanimitate. Viri magnanimi descriptio.

1. **H**Oc præstat homini magnanimitas; ad magna & heroica opera semper inclinatur, Deique ope subnixus, securè ac promptè res quasque difficiles aggredietur. Audendum est aliquid, si vis aliquid esse.

2. Opera quidem efficit, quæ multo honore sint digna; sed ipsum honorem, & denegatum non ambit,

ambit, & spernit oblatum, nisi aliter exigant DEI honor, & obedientia. Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert: recteque facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. Nihil est, quod ipsum terreat, aut incurvet. Se profert, & spectari vult non vanitatis studio, sed attento gradu, in quo degit, & DEI donis, quibus refulget. Stat tamen cum his inconcussa humilitas summa coram DEO; quia omnia bona sua, omnemque gloriam in ipsum refundit, pro certo sciens, se ex se ipso nihil habere, nihil posse, nihil esse.

3. Excipit adverso pectore omnia adversantium tela, nihil reluctans; ut ad summam virtutis fastigium perveniat. Cum viris mediocribus & infimis modestum se ac moderatum exhibet: coram Principibus & opulentis nec se projicit, nec adulatur, nec eorum
poterit

Cap. XXIX. De Magnanimitate. 157

potentiâ suam opprimi sinit liber-
tatem. Quæ odio vel amore di-
gna sunt, apertè odit, apertè amat;
quæque palàm dici vel fieri de-
bent, liberè loquitur & operatur:
quia nihil timet aut sperat. Non
meminit injuriarum; & in his quæ
necessariò perferenda sunt, nec
querulus, nec supplex est. Pau-
cos laudat, nec ipse laudari optat;
sed facere laude digna. Non vi-
vit alterius nutu, nisi amici & Su-
perioris: neque facilè admiratur,
quia nihil illi magnum, vel novum
videtur. In omni casu, se ipso tu-
tus, nullis rerum movetur eventi-
bus. Motum habet tardum, vo-
cem gravem, orationem stabilem
ac sedatam: non enim festinat, qui
paucis rebus studet; nec vehemen-
ter contendit, qui se ipso conten-
tus est.

CA-

CAPUT XXX.

De Patientia. Ejus occasiones, & effectus. Indicia vera Patientia. Ad omnia mala ferenda paranesis, & documenta. Necessitas Perseverantia.

1. **P**atientia est virtus, quâ mala hujus sæculi æquo animo sustinemus. Nulla est virtus, cujus exercendæ crebriores incidant occasiones. Nullum penè momentum labitur, quo strenuè dimicandum non sit. Ut desint externi hostes, satis sibi quisque infestus est. Ex nobis, & in nobis nascuntur, quæ nos cruciant & exercent. A fletu auspicamur vitam, rudes ad omnia, nisi ad lacrymas. Patientia itaque necessaria est; ut pectus muniat, spiritum roboret, virtutes perficiat. Non est sapiens, qui non est patiens,

Ajunt

2. Ajunt Medici, nihil magis metuendum, quam nimis bonam habitudinem: sed & nautis nimia malacia suspecta est. Si te verberat & lacerat calamitas, non est sævitia sed certamen. Quod si oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam; tu præsumes alienæ felicitatis particeps fieri absque ulla tribulatione? Erras toto cœlo, si aliam tibi viam fingis, quâ migres ad Cœlum. Virtutis sacramenta hæc sunt; bona facere, & mala pati. Indicia verò jam obtentæ patientiæ sunt: aliena mala æquanimiter ferre, eorum qui mala inferunt consortium non fugere, illatas injurias soli DEO conqueri, seque illi paratum ad omnes ærumnas offerre cum gaudio & gratiarum actione. Denique verè patiens esse dignoscitur, qui erga proximi imperfectiones impatiens non est.

K

3. In

3. In bonorum externorum ja-
cturâ magnum solatium est, infi-
dam eorum conditionem perpen-
dere. Quicquid possides, quic-
quid amas, naturalem retinet fu-
gacitatem: apud te est, tuum non
est. Nihil firmum infirmo, nihil
fragili æternum, præter virtutem.
Hoc unum contingit immortale
mortalibus: cætera suam mortem
secum ferunt. Cur gemis amisso
nummulo, elato filio, succensâ
domo: perditâ autem modestiâ,
verecundiâ, fortitudine, non plo-
ras? Atqui hæc bona tua sunt, &
tui juris: illa nec bona, nec tua
sunt. Si doles, cum ea amittis, te
dignum, qui amitteres, ostendis.
Nihil te amisisse putares, si nihil
inordinatè diligeres. Externa sa-
pientem non angunt, quia non
rangunt.

4. Opus aliquod aggressurus,
omnia ejus adjuncta considera, plu-

ta invenies, quibus turbari mens tua poterit, si non fuerint prævi-
sa. Puerum vocas? fieri potest,
ut præstò non sit, vel ut nihil agat
ex animi tui sententia. Ad ali-
quem iturus es? fieri potest, ut
inclusus sit, ut occludantur tibi
fores, ut ille te negligat. Hæc
prævide, & omnia secunda tibi
accident. Ille me hodie non ad-
misit, cùm alias admitteret: ser-
monem meum averfatus est: me
in imo collocavit: querelæ sunt
nauseantis animi, in quas felices
& delicati ac imprudentes inci-
dunt. Non hæc observat, qui his
non afficitur; qui scit, hæc om-
nia vitæ hujus tributa esse. Opti-
mum autem est pati, quod emen-
dare non potes. Si cujus malitiâ
vel impudentiâ offenderis; cogita,
an fieri possit, ut nulli sint in mun-
do improbi & impudentes. Quod
si hoc fieri nequit; quid accidit no-

vi, si vir malus & impudens more suo male agit? Vide, ne potius tu arguendus sis, qui non praevideris, hunc ita peccaturum. Semper sibi constitit mundus: vitia sunt, ubi sunt homines.

5. Cum aliquam afficeris poenam, attende, non quid patiaris, sed quid feceris. Deus est, quo auctore cuncta proveniunt. Ipse te castigat, ut sanct. Futuris malis reservat eos, quibus indulgere videtur. Audivite, cum alios in tribulationibus consolaretis: opto te audire, consolantem te ipsum, & tibi ipsi imperantem, ne doleas. Amentia est, putare damna, quae sunt remedia: Si paupertas, si aegritudo, & caetera, quae mala vocas, possent tecum verbis contendere, insultarent tibi, & dicerent: Quid mihi, homo, adversaris? Num aliquo bono meam culpam privaris? Prudentiam, an justitiam, an fortitudinem?

ne?

ne? An non licet mecum læto animo esse? magnum malum est, malum ferre non posse.

6. In alienis casibus potes aliquando constantiam dissimulare, nunquam autem in propriis. Descende, & inclina te afflictis; ut ipsos erigas. Quia verò res omnes duplex manubrium habent, tolerabile unum, alterum intolerabile; si quis tibi injuriam fecerit, non eâ parte ipsum prehende, quâ facit injuriam: hæc est enim ansa, quâ ferri non potest. Sed cogita, illum eodem Christi sanguine redemptum esse, ad eandem gloriam vocatum: sic eum prehendes, quâ parte tolerabilis est. Et quia amicitia valdè exili voce prædita est, ad liberas reprehensiones; veritatem ab adversario audire semper studeas. Attentius se ipsum circumspicit, qui paratum sibi novit censorem, & adversarium.

7. Perseverantia virtutum omnium corona, & consummatio est. Inchoantibus præmium promittitur, sed datur perseverantibus, Ideo ante omnia hoc cura, ut constes tibi. Constitue, quid velis, & in eo usque ad exitum persevera. Inconstantis animi est, novas quotidie exercitationes assumere, novas subinde sibi quærere sedes. Non alibi sis oportet, sed alius. Planta, quæ sæpius transfertur, tandem arescit: & remediorum crebra mutatio impedit sanitatem. Ardor litterarum nulla ætate extinguitur: divitiarum amor insatiabilis est: expleri nescit honorum cupido. Res finem habituræ, sine fine quæruntur: divinam verò sapientiam si vel leviter degustaveris, continuo te saturum esse putabis? Aliter te ad perfectionem invitat, qui dixit; *Estote perfecti, sicut Pater vester coelestis perfectus est.* Hæc meta

meta tibi proponitur ; ut locum
semper superesse scias incremento
virtutis tuæ.

CAPUT XXXI.

*De Temperantia. Quantum illi
conferat Verecundia. De Absti-
nentia, & Castitate.*

1. **T**emperantia voluptatibus
imperat, quæ ex gustu &
tactu percipiuntur : adscititias &
superfluas odit & abigit ; neces-
sariis obsequitur, quantum recta
ratio permittit. Ejus regula infal-
libilis est, solam necessitatem in
his, quæ ad corpus spectant, pro
mensura habere : nec unquam ad
voluptates, propter ipsas, accede-
re. Hâc virtute efficitur, ne ex
homine in jumentum labaris. Ad
eam plurimum confert verecun-
diâ, frænum pravorum motuum,

bonæ indolis index, custos puritatis, testis innocentia. Si mentem tuam illa possideat; docebit te omnem timere turpitudinem. Porro tunc verecundum te esse dignoscēs, cum vel ad ipsum intemperantia nomen expavesces; cum te parietes tui regent, non abscondent; quos plerique circumdatos sibi credunt, non ut tutius vivant, sed ut peccent occultius. Quid autem prodest, recondere te, & oculos hominum auresque vitare? Tecum semper est DEUS, qui ubique te videt: tecum conscientia, quæ ubique te accusat.

2. Usus cibi & potus, Abstinētia & Sobrietas; quæ verò ad tactum pertinent, Castitas & Pudicitia moderantur. Et in usu quidem ciborum, difficillimum est, extra metas necessitatis non abripi. Venter præcepta non audit: poscit, appellat, & quotidianum tributum

exigit. Sed quàm parvo dimitti
possit, quàm modicâ stipe con-
tentus sit, nemo recogitat. Cogi-
mus vitiis servire naturam; fa-
memque & sitim, quæ naturali-
bus remediis facilè sedari possunt,
variis eduliis & potionibus irrita-
mus. Castitas quoque ardua est
inter tot libidinis incentiva; nisi
ea compescat timor DEI, occasio-
num fuga, sensum custodia, &
maxima sui ipsius reverentia. Qui
seipsum non veretur, nec alios ve-
rerit poterit. Vis castus esse? con-
tine oculos; ne invitus ames, quæ
incauté aspexisti. Quid fugacem
& falsam creaturæ pulchritudinem
admiraris? Expecta paulisper, &
jam non erit. Serenam frontem
squalentes arabunt rugæ, mœsta
teget nubes oculorum faces, den-
tium ebur scaber obducet situs.
Fuge etiam pravorum consortium,
omnem molliem vitam, carnem
jeju-

jejuniis doma, & durius tracta.
Perit, qui nimium est amans sui
sepulchri.

CAPUT XXXII.

*De Mansuetudine & Clemencia.
Vtriusque officia, & praestantia.*

1. **U**T iræ impetum mitiges, necessaria est mansuetudo; ne vel ultra recti limites hac in parte deflectas. Telum naturæ est ira, quo uti licet, cum peccantes arguere & castigare ex officio teneris: cum dictat prudentia, tuam vel alienam injuriam debito modo repellendam esse; ne crescat ex impunitate reproborum licentia. Cruclis est tam qui nulli, quam qui omnibus ignoscit. Cum verò, justitiâ exigente puniendi sunt rei; mansuetudinis & clementiæ mem-

mor

mor esto. Descende ad pœnas tanquam invitus; & talis esto erga peccantes, qualis extitit erga te DEUS. Sicut ille sustinuit te, ut meliorem faceret: ita illos sustine, ut corrigantur. Despicias Medicum, si desperas ægrotum. Tam facilis est ægri sanitas, quanta Medici sapientia & benignitas. Vir mitis, iracundiæ pelago velut scopolus supereminet, fluctûsque impingentes dissolvit; nec pœnâ semper, sed sæpius pœnitiâ contentus est.

2. Ut mansuetudo iram, sic clementia punitionem moderatur. Illa ad omnes, hæc ad Principes & Superiores pertinet. Ejus enim munus est, mitiorem pœnam, quàm jura exigant, irrogare: non ex timore, lucro, amicitia, aliòve motivo; sed ex animi lenitate. Salvum Principem in aperto clementia præstabit. Hæc est munimen-

tum inexpugnabile, quæ turum
 reddit imperium. Malus Prin-
 ceptus invisus est: quia timetur;
 & timeri vult: quia invisus est.
 Quem verò metuunt subditi, ode-
 runt; & quem quisque odit, peris-
 se cupit. Vitæ Regum Dominus
 est, quisquis suam contempnit.
 Frustra se potentiâ munit, qui
 septus suorum benevolentia non
 est. Turpia sunt Principi multa
 supplicia, sicut Medico multa fu-
 nera. Si Rex continet vim suam,
 si omnes injurias & offensiones
 supernè despicit, si quosdam alie-
 næ iræ, neminem impendit suæ;
 tunc verè se Regem ostendit.
 Magni animi est, placidum esse
 atque tranquillum,

CAPUT XXXIII.

*De Modestia. Munus duplex
 Studiositatis. Quæ regula in usu
 Eutrapeliæ servanda.*

1. Mo-

I. **M**odestia reliquas animi
dotes mirabiliter exor-
nat. Quamvis sermone taceas,
habitu & gestu te prodis. Argu-
mentum virtutis ex minimis licet
capere. Sic vive, ut omnes co-
gnoscant, te ad consortium An-
gelorum pertinere. Serva deco-
rum in motu omnium membro-
rum, in gestu, voce, & aspectu;
ne quid in his effæminatum &
molle sit, ne quid rusticum aut
durum, Vera modestia ab animo
in corpus, ex internâ morum gra-
vitate in superficiem emanat; ut
quasi suppellectilem suam mens fo-
ris inspiciat. Vir modestus vivum
DEI simulacrum est: nam solus
ejus aspectus intuentes componit.
At hoc quàm bonum est, videri &
prodesse! Spectat quoque ad mo-
destiam, tui statûs conditionem
in vestibus, suppellectile, ornatu
domûs, & multitudine servorum,

L

NON

non excedere. Animi tui impedimenta hæc sunt; quibus non tu, sed quæ sunt extra te, exornantur. Hanc fervorum cohortem, quæ latus tuum cingit, rectè dixeris hostilem exercitum, à quo satis cavere non potes. Quid agas, nosse volunt, non quid præcipias. Nihil humilius eorum ingressu, nihil progressu insolentius, nihil odiosius egressu.

2. Studiositatis duo sunt munera: alterum, sciendi appetitum, qui plerumque justo major esse solet, temperare: alterum, torporem excutere, animique industriam ad necessaria ediscenda excitare. Curiosum homini ingenium dedit natura; artisque suæ ac pulchritudinis conscia, nos operam suorum spectatores genuit, perditura fructum sui, si tam magna solitudini ostenderet. Sed abutimur naturæ bono, ea curiosè investigantes,

res, quæ utiliùs ignorarentur. Non ille sapit, qui scit multa; sed qui sapit, quod facit ad rem. Ea primum discenda, quæ pertinent ad salutem: cætera, quò minùs legas, non deterreo, dummodò quicquid legeris, ad mores referas. Cave autem, ne lectio multorum librorum habeat aliquid vagum & instabile. Lectio varia delectat, certa prodest.

3. Danda est aliquando remissio animo, & assiduo labori quies intermiscenda: non enim durabile est, quod caret alternâ requie. Legum conditores dies aliquot instituerunt, quibus ad hilaritatem publicam homines cogerentur, viresque reciperent paullulum resoluti & remissi. Sunt quidam nimium severi, osiores hominum suisque tenebris incubantes, à quibus hilaris sermo nunquam potest extorqueri. Alii jocis semper de-

diti, rebus seriis nunquam se applicant, nunquam se populo subducunt. Miscenda autem ista & alternanda sunt: Odium laboris, sanabit remissio; tedium remissionis, labor. Sic igitur dandum animo intervallum, ut remittatur, non resolvatur. Ad hoc necessaria est Eutrapelia, quæ certos fines præscribat, quos prætergredi nefas sit, Optima quæque mala fiunt, cum quis modum excedit.

CAPUT XXXIV.

De Humilitate. In quo consistat: De cognitione sui. Veri humilis characterismus.

I. **A** Christo venit humilitas. Ipse eam verbo promulgavit, docuit exemplo. Hæc post virtutes Theologicas & intellectuales, inter cæteras primatum habet:

habet : Hæc nos amabiles DEO reddit ; quia cum humilibus sermocinatio ejus. Sine hac, quæ virtutum fundamentum est, quicquid in spirituali ædificio superexstruitur, nec solidum erit, nec stabile. Non consistit humilitas, ut vulgus putat, in merâ sui despicientiâ & abjectione ; sed in eâ moderatâ gloriæ & honoris appetitione, quæ & excessum devitet, & à defectu recedat. Quia verò humilis, quâ pollet mentis perspicaciâ, æquus sui æstimator est, omnem propè honorem meritò averfatur : tum, quia novit, quàm sit exiguum, quod ipse de suo confert ad opera virtutis, tum, quia timet, ne ex debiti honoris appetitu ad indebitum captandum prolabatur. Tutius est aspernari honorem ; quem qui recusat, amplificat : qui spernit, auget.

2. Ideò humilis non es : quia te

L 31

ipsam

ipsum non cognoscis. Nulla est regio tam remota, de qua facilius credas falsa narranti. Quid est homo? Imbecille corpus & fragile, suapte naturam inerme, alienae opis indigens, & ad omnem temporum contumeliam projectum. Massa luti, fœdum animal, ad omnia mala proclive, adeo perverso, & depravato sensu, ut terrena cœlestibus, caduca æternis præferat. *Universa vanitas, omnis homo vivens.* Nulli animali vita fragilior, nulli rabies acrior, nulli confusior pavor, nulli major libido. Unde igitur tibi superbia, miserabilis creatura, & omnium infelicissima? Attende miseriam tuam, considera probra & dedecora tua, si qua in te superest rationis scintilla. Tunc perfecte humilis eris, cum te ipsum nosse didiceris.

3. Verus humilis se profus despicit; neque humilis, sed vilis vult repu-

reputari: honorem sibi debitum in
DEUM refert, & in omnibus de se
diffidit: gaudet contemptu sui,
hoc solo superbus, quod laudes
spernit. Se ipsum considerat, juxta
ea quæ ex se habet; alios verò se-
cundum ea, quæ habent ex DEO:
& sic aliis se conferens, se omni-
bus deteriorem arbitratur: hoc est
enim ingenium humilitatis, pro-
pria mala aliorum bonis compa-
rare; ex quo vel quilibet perfectis-
simus potest sine mendacio se cæ-
teris imperfectiorem existimare.
Adhæc verus humilis omni obe-
dentiâ se subdit majori, propria
desideria non perficit, defectus
suos libenter detegit, omnem in-
juriam patienter sustinet, abjectio-
ra quæque cum gaudio amplecti-
tur, cordis humilitatem corpore
ostendit, defixis in terram oculis,
gravi & modesto incessu, cernuo
vultu, ad instar rei, qui jam de-

beat tremendo DEI iudicio praesentari. Consciens flagitiorum, quae commisit, incertusque de gratia, & dubius de salute, non audet oculos in caelum attollere; sed cum Publicano à longè stans, ferventi oratione peccatorum veniam deprecatur. Omnia denique opera sua veretur, omnia terrae bona despicit, omnem calcit mundi pompam: totum enim mundum nihil putat, qui se credit nihil esse.

CAPUT XXXV.

*De Statu perfectorum. Imaginatio
viri perfecti. Finis vitae perfectae,
Unio cum Deo.*

a. **P**erfectus ille dicitur, cui nihil deest. Quid autem potest illi deesse, qui purgatus à peccatis, emundatus à vitiis, ac virtutibus exornatus, DEO suo intimè
adhæ-

adhæret, & unus cum eo efficitur spiritus in æternum? Hic est apex Christianæ perfectionis; hic finis ultimus, ad quem tendere debes. Cùm enim quælibet res tunc perfecta censetur, cùm fini suo copulatur, finis autem tuus DEUS sit; tunc demum te perfici necesse est, cùm perfectè DEO adhærens ad eum redis, à quo existi. Perfectus autem sine speciali DEI auxilio nemo est. Et quia pauci inter mortales ad singularem DEI illapsum recipiendum mentis apicem disponunt; ideo paucorum perfectio est. Paucos singula sæcula protulerunt.

2. Virum perfectum illum esse dices, quem videris sibi semper similem, erectum, excelsum, vacuum sui, & plenum DEO: Talis est animus ejus, qualis mundi status supra lunam: semper illic fere dum est. Nihil optat, nihil quærit

180 *Manuduct. ad Cael. de statu, &c.*

extra se, non habens necesse longius arcessere felicitatem, quam corde inclusam gerit. Soli DEO operatur, soli DEO vivit, semper abire paratus. Hanc amissim adhibe vitæ tuæ; & intelliges, quàm procul absis à perfectione.

3. Res ista major altiorque est, quàm ut possis ad eam pertingere, nisi ille te rursus trahat, qui dixit: *Sine me nihil potestis facere.* Sed & præviæ dispositiones necessariae sunt. Finis vitæ perfectæ, intima cum DEO unio est. Non potest homo divinæ consors naturæ fieri, nisi se ipsum, & omnia creata, mente & affectu transcendat. DEUS unus & simplicissimus est: nunquam poterit anima unioni apta esse, nisi una & simplicissima efficiatur.

IN

INDEX.

- Capit I. **D**E sine ultimo hominis.
Quam malum sit ab eo
defletere. Quibus mediis, & quo
ordine ad ipsum perveniatur, p. 1.
- Cap. II. Cupienti bene vivere morum
instructor eligendus est. Qualis hic
esse debeat. Officia discipuli. 6
- Cap. III. De purgatione à peccatis.
Exuendus erga illa affectus, & vi-
tia extirpanda. Nullum efficacius
vitiarum remedium, quam mortis,
& aternitatis consideratio. 12.
- Cap. IV. De Gulâ. Ejus mala & re-
media. Qua sint indicia devictæ
gula. 21.
- Cap. V. De Luxuria. Quam turpe
sit hoc vitium. Quam facilis in id
lapsus; & quomodo evitandus.
Voluptas animi sectanda, qua soli-
da est. 26.
- Cap. VI. De Avaritia. Malitia ejus
perstringitur. Collatio pauperis &
divitis. Opus fallacia, & vanitas. 32.

I N D E X.

- Cap. VII. De Ira. Character irati.
Effectus, causa, & remedia ira. 39.
- Cap. VIII. De Invidia & Acedia.
Vtriusq; descriptio, & curatio. 52
- Cap. IX. De Superbia, Ambitione, &
inani Gloria. Icon Superbi. Digni-
tatum vanitas & pericula. Tumo-
ris mala & alexipharmaca. 57
- Cap. X. De totius corporis sensuum-
que exteriorū moderatione. Quan-
tium corpori indulgendum. Casti-
ganda oculorum licentia. Vestium
luxus damnatur. 66
- Cap. XI. De custodia lingua. Quan-
ti momenti sit, & quam difficilis.
Quid in sermone servandum, quid
vitandum. Qualiter toleranda, vi-
tiosa aliorum lingua. 72
- Cap. XII. De sensibus internis. Vsus
opinionum. Bonis cogitationibus
mens imbuenda. De coercendo ap-
petitu, ejusque pravis affectioni-
bus. Varia ad id præceptiones. 78
- Cap. XIII, De Amore. Que sit ejus
natu-

I N D E X.

- natura, qua causa, qui effectus.*
De ejusdem remediis. Addita qua-
dam de Odio. 84.
- Cap. XIV. *De desiderio, & Fuga.*
Quid desiderandum, quid fugien-
dum sit! 89.
- Cap. XV. *De Gaudio & Tristitia.*
Qualiter vir bonus gaudere de-
beat. Non tristatur, qui omnia pra-
videt. Varia doloris antidota. 94.
- Cap. XVI. *De Spe, & desperatione.*
Quomodo utramque moderari
oporteat. 99.
- Cap. XVII. *De Timore. Quam va-*
nus sit, & quâ ratione vincatur.
Audacia vitanda. 101.
- Cap. XVIII. *De potentiis anima ra-*
tionalis. Continendus intellectus à
curiositate. Cui potissimum scien-
tia incumbendum. Quàm malum
sit aliorum mores disquirere. Alio-
rum iudicia spernenda. De volun-
tatis abnegatione. 106.
- Cap. XIX. *De statu proficientium.*
Ve-

I N D E X,

- Varia profectus adjumenta. Temporis aestimatio, & usus. Dei praesentia necessaria.* 114.
- Cap. XX.** *De bono solitudinis. Fugienda malorum societas.* 117.
- Cap. XXI.** *De Virtutibus Theologicis. Fides operibus comprobanda. In solo Deo ponenda fiducia. Motiva amoris ergo Deum. Amor proximi beneficiis ostenditur. Hortatio ad Eleemosynam.* 120.
- Cap. XXII.** *De Prudentia. Ejus necessitas, & difficultas. Officium veri prudentis.* 126.
- Cap. XXIII.** *De Iustitia, & Religione. Actus utriusque. Quid sit Pœnitentia & in quo consistat.* 131.
- Cap. XXIV.** *De Pietate, & Observantia. Obedientia commendatur: itemque Gratitude. Quomodo accipiendum, & reddendum sit beneficium.* 134.
- Cap. XXV.** *De veritate, ejusque usu.*

I N D E X.

- usu. Simplicitas laudatur. Actus
Fidelitatis. 138.*
- Cap. XXVI. *De amicitia. Quibus
officiis sit colenda. Præcepta qua-
dam, ad mutuam conversationem
pertinentia. 142.*
- Cap. XXVII. *De Liberalitate. Quid
sit, & qualiter exercenda. Quomo-
dò differat à Magnificentia. 148.*
- Cap. XXVIII. *De Fortitudine. Quæ
sint ejus officia. Mortem à viro for-
ti contemnendam esse. 151.*
- Cap. XXIX. *De Magnanimitate.
Viri magnanimi descriptio. 155.*
- Cap. XXX. *De Patientia. Ejus occa-
siones & effectus. Indicia vera Pa-
tientia. Ad omnia mala ferenda
paranesis, & documenta. Necessi-
tas perseverentia. 158.*
- Cap. XXXI. *De Temperantia Quan-
tum illi conferat Verecundia. De
Abstinentiâ & Castitate. 165.*
- Cap. XXXII. *De Mansuetudine &
Cle*

I N D E X.

- Clementiâ, Vtriusque officia, & præstantia.* 168.
Cap. XXXIII. *De Modestia. Munus duplex Studiositatis Quæ regula in usu Eutrapeliæ servanda.* 170
Cap. XXXIV. *De Humilitate. In quo consistat. De cognitione sui. Veri humilis characterismus.* 174.
Cap. XXXV. *De statu perfectorum. Imago viri perfecti. Finis vitæ. perfectæ. Unio cum Deo.* 178.

F I N I S.

3125

120

ULB Halle

3

006 567 371

VD 17

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black
								
								

UM
IS
DNA
IO
S,
A-
RE-
uld.
SUS
XI.
IRSVLA